

ZAMANAŞIMINA UĞRAMIŞ BONODAKİ TEMERRÜDÜN YİBHGGK KARARI İŞİĞİNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of the Default on Promissory Note on which the Statute of Limitation has ended under the Perspective of the General Assembly of Civil Chambers' Decision

Sedat KAYA*

Özet

Yenileme, Türk Borçlar Kanunu'nun 133'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, temel ilişkiden kaynaklanan bir borç için bono düzenlenmesi, kural olarak, borcun yenilenmesi olarak kabul edilmez. Bu durumda temel borç ilişkisi sona ermez ve alacaklı yarışan taleplere sahip olur. Bu sebeple bonodan kaynaklanan alacağın herhangi bir nedenle elde edilememesi halinde alacaklı temel borç ilişkisine dayalı olarak talepte bulunabilmektedir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, 25.12.2019 tarih E. 2019/1, K. 2019/8 sayılı kararıyla zamanaşımına uğramış bonodaki vadenin temel ilişkiye dayalı olarak başlatılacak takip veya açılacak davada temerrüde esas alınmayacağına karar vermiştir. Bu karara dayanak yapılan hukuki argümanlar oldukça tartışmalıdır. Örneğin, kararda temel borç ilişkisi ile bono düzenlenmesiyle ortaya çıkan ilişki yeterince dikkate alınmamıştır. Ayrıca kararda usulî talep kavramı gözardı edilmiştir. Usulî talep bir hukukî sonucun kesin bir biçimde belirlenmesini, yani belli bir hukukî himayenin sağlanmasını konu alan ve mahkemeye yöneltilmiş bulunan istektir. Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer. Ancak kararda muacceliyet ve temerrüt kavramları hatalı kullanılmıştır. Yine bononun ödeme için ibraz edilip edilmediği belirsiz olduğundan hüküm yeterince açık değildir ve tavzihe muhtaçtır. Bu çalışmada inceleme konusu karardaki hukuki meseleye medeni usul hukuku, medeni hukuk ve ticaret hukuku bakış açılarıyla yaklaşılarak çeşitli değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca kararda tartışılan kurum ve kavramlara ilişkin çeşitli değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Bono, vade tarihi, temerrüt, davaların yığılması, hükmün tavzihi.

➤ Bu makale Etik Kurul İznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee Permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 13.04.2022

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 06.09.2022

* Arş. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı, sedat.kaya@gop.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5704-2058>

Abstract

Novation is regulated under articles 133 of the Turkish Code of Obligations. Nonetheless, as a rule, if a promissory note is issued for a debt arising from the basic debt relationship, the basic debt relationship is not considered to be renewed. In this case the basic debt relationship does not terminate and the creditor has competing requests. Therefore, if the credit arising from the promissory note cannot be obtained for any reason, the creditor may demand his/her credit based on the underlying basic debt relationship. The General Assembly of Civil Chambers on the Unification of Judgements of the Court of Cassation has a decision dated 25.12.2019, numbered E. 2019/1, K. 2019/8. At that adjudication, the maturity date in a time promissory note can not be considered in the context of the default in actions or execution proceedings based on the underlying basic debt relationship. The legal arguments established in this decision are considerably controversial. For example, the connection between the relationship arising from the issuance of the promissory note and the basic debt relationship is not considered enough in the decision. Besides the concept of procedural request was ignored in the decision. Procedural request is the demand which is directed to the court, which is a definite determination of a legal conclusion, that is the provision of a certain legal protection. Where the debt is due, the obligor falls in default by the notification of the obligee. But the concepts of maturity and default are used incorrectly. Because it is unclear whether the promissory note has been presented for payment, judgment is not adequately clear and needs clarification. In this study, various evaluations were made by approaching the legal issue in the decision from the points of view of civil procedure law, civil law and commercial law. In addition, various evaluations were made regarding the institutions and concepts discussed in the decision.

Keywords: Promissory note, maturity date, default, accumulation of claims, clarification of judgement.

GİRİŞ

Temyiz kanun yolunun temel amacı hukukun ülkenin bütün mahkemelerinde yeknesak bir şekilde uygulanmasını (içtihat birliğini) sağlamaktır¹. Bu amaç, öncelikle Yargıtay dairelerinin temyiz başvuruları hakkında verdikleri kararlarla sağlanır. Şayet bir Yargıtay dairesinin kendi kararları arasında veya kendi kararları ile diğer Yargıtay daireleri kararları arasında süregelen içtihat uyumsuzlukları bulunmaktaysa, bunun giderilmesi için içtihatların birleştirilmesi yoluna başvurulur ve içtihadı birleştirme kararları, benzer hukuki konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlar (bkz.

¹ A. Cem Budak ve Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku* (5. Baskı, Filiz 2021) 393 kn. 5; Selçuk Öztekin, 'Türk Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf Kanun Yolu, Amacı ve Felsefesi' *Temyiz İncelemesinde Hukuki Denetimin Sınırları, Türk Hukuku İstinaf Reformu Sonrası Mukayeseli Hukuk Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı (2018) 176; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet, Özekes, *Medeni Usul Hukuku* (9. Baskı, Oniki Levha 2021) 475; Şanal Görgün, Levent Börü ve Mehmet, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku* (10. Baskı, Yetkin 2021) 681. Temyiz kanun yolunun çeşitli amaçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Özbay, *Hakem Kararlarının Temyizi* (Yetkin 2004) 23-24.

Yar. K. m. 15/f.2, b ve c bendi; m. 45/f. 5). Bu bağlayıcılık, içtihadı birleştirme kararının yalnızca sonuç kısmına ilişkindir. Kararda değinilen gerekçeler ise açıklayıcı ve yol gösterici niteliktedir².

Gerekçe, yargı organlarının vermiş oldukları kararlarda keyfi hareket edip etmedikleri, kanuna ve hakkaniyete uygun karar verip vermedikleri gibi hususlarda bütün ilgililerin yararlanabileceği vazgeçilmez bir kaynaktır³. Sözü edilen ilgililer, başta uyuşmazlığın tarafları olmak üzere, hukukçular ve (varsayımsal olarak) bütün bir kamuoyudur. Bu çerçevede, yargı organları mantıksal geçerlilik kuralları ve kabul edilebilirlik kriterlerini göz önüne alarak kararlarında gerekçe sunmak zorundadır⁴.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu da inceleme konusu kararında kıymetli evrak hukukunun temel ilkeleri, delil başlangıcı ve borçlu temerrüdüne ilişkin kavram ve kurumlardan hareketle oluşturduğu hukuki argümanlar neticesinde zamanaşımına uğramış bonodaki vade tarihinin temel ilişki bakımından temerrüde esas alınamayacağına karar vermiştir. Bu çalışmada inceleme konusu kararda çözümü gereken hukuki mesele, medeni

² Hakan Pekcanitez, 'Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Değerlendirilmesi' (2019) 144 TBBD 383, 394. "Kural olarak Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kararları konuları ile sınırlı, gerekçeleri ile aydınlatıcı ve sonuçları ile bağlayıcıdır." Yar. HGK, E 1994/11248, K 1994/538, 21.9.1994 (e-uyar E.T. 31.03.2022).

Doktrinde bir görüşe göre ise, içtihadı birleştirme kararının sonuç kısmına sıkı sıkıya bağlı olan gerekçedeki ilkeler de benzer hukuki konularda bağlayıcı sayılmalıdır. Bkz. Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü* C. 5 (6. Baskı, Demir-Demir Yayıncılık 2000) 4960-4961. Benzer bir görüşe göre de içtihadı birleştirme kararlarının bağlayıcılığının kapsamının belirlenmesinde hükmün verilmesine etki eden gerekçenin (*ratio decidendi*) dikkate alınması gerekir. Bu görüşe göre, kararda dayanılan hukuk kuralının ya da ilkesinin anlamlandırılması ve uygulanmasına ilişkin düşünceler içtihadı birleştirme kararının bağlayıcılığı kapsamına dahildir. Bkz. Nurbanu Erzurumlu Işık, 'Mahkeme İçtihatları Yoluyla Medeni Usul Hukukunun İnşası', (Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi 2020) 216. Hükmün verilmesine etki eden gerekçeyi ifade eden ratio decidendi kavramına ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Erzurumlu Işık 153.

³ Yaşar Karayalçın ve Aynur Yongalık, *Hukukta Öğretim-Kaynaklar-Metod Problem Çözme* (7. Baskı, BTHAE 2008) 157; İbrahim Özbay, 'Hakem Kararlarında Gerekçe' (2001) C. XXI (2), BATİDER 299, 299; Çetin Aşçıoğlu, 'Yargıda Gerekçe Sorunu' (2003) (43) TBBD 109 111. Gerekçenin amacı ve işlevlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Nilüfer Boran Güneysu, *Medeni Usul Hukukunda Karar* (Adalet Yayınevi 2014) 233-234.

⁴ Ertuğrul Uzun, 'Yargıtay Kararlarından Örneklerle Yargı Kararlarında Gerekçeleştirme Zafiyeti' (2007) 2007/2(7) MİHBİR 359, 360. Mahkeme kararlarında bu zorunluluğa uyulmayarak gerekçesiz hüküm verilmesinin doğuracağı sonuçlara ilişkin tartışmalar için bkz. Özbay (n 3) 302-303. Yazar, HMUK döneminde mahkeme kararlarında gerekçe bulunmaması halini mutlak temyiz sebebi olarak kabul etmektedir. Biz de bu görüşe katılıyoruz. Ayrıca, 20 Temmuz 2016 itibarıyla uygulanmaya başlanan istinaf kanun yolu sisteminde ilk derece mahkemesinin gerekçesiz karar vermesi dereceli yargılanma hakkını ihlal eden ağır usul hatası kabul edilerek HMK m. 353/f.1 (a) b. 6 kapsamında değerlendirilmelidir.

usul hukuku, medeni hukuk ve ticaret hukuku perspektifinden incelenecektir. Ayrıca kararda tartışılan kurum ve kavramlara ilişkin çeşitli değerlendirmelerde bulunulacaktır.

I. YARGITAY İÇTİHADİ BİRLEŞTİRME HUKUK GENEL KURULU KARARININ ÖZETİ

İnceleme konusu karar, 25.12.2019 tarih E. 2019/1, K. 2019/8 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu kararıdır⁵. Bu karara dayanak içtihadı birleştirme başvurusunda imzası inkâr edilmeyen ancak zamanaşımına uğrayan bononun takibe konulması hâlinde faizin bonodaki vade tarihinden itibaren mi, yoksa takip tarihinden itibaren mi işlemesi gerektiği, borçluya ayrıca temerrüt ihtarı gerekip gerekmediği konusunda Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ile Yargıtay 13. 15. ve 19. Hukuk Daireleri kararları arasında görüş ayrılığının bulunduğu belirtilerek içtihatların birleştirilmesine karar verilmesi talep edilmiştir.

Daha sonra Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun yazısına istinaden Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu, içtihadı birleştirme konusunun “zamanaşımına uğrayan ve bu nedenle kambiyo senedi vasfını kaybederek (yazılı) delil başlangıcına dönüşen bonodaki vade tarihinin; temel ilişkiye dayanılarak yapılan bir takip veya açılan bir davada temerrüde esas alınıp alınmayacağı” şeklinde değiştirilmesinin, ihtiyacı daha iyi karşılayacağını öngörmüştür⁶.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu kararında öncelikle aralarında içtihat farklılığı bulunan dairelerin görüşlerini özetlenmiş ve bono, delil başlangıcı ile borçlu temerrüdüne ilişkin teorik açıklamalarda bulunulmuştur. Akabinde şu açıklamalara yer verilmiştir:

“(…) Kambiyo senedi niteliğindeki bonodan doğan alacak muaccel olunca, temel borç ilişkisinden doğan alacak da muaccel hâle gelir. Başka bir deyişle temel ilişkiden doğan borcun muacceliyet tarihi bononun vadesine

⁵ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, E 2019/1, K 2019/8, 25.12.2019 (RG. 14.07.2020, S. 31185).

⁶ Zamanaşımına uğramış bonoya dayalı olarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulduğunda borçlunun zamanaşımı muhalefeti ileri sürmesi üzerine icra mahkemesince borca itirazın kabulü kararı verilir ve bu kararla birlikte, daha önce geçici durdurma kararı verilmemişse, icra takibi durur (bkz. İİK m.169a/f. 5). Benzer şekilde, zamanaşımına uğramış bonoya dayalı olarak genel haciz yoluyla takip yoluna başvurulması halinde de borçlunun ödeme emrine itiraz etmesi üzerine takip durur (bkz. İİK m. 66). Böyle bir durumda itirazın (kesin) kaldırılması yoluyla takibe devam edilmesi mümkün değildir. Zira zamanaşımına uğramış bono, İİK m. 68 hükmünde öngörülen itirazın kesin kaldırmasını sağlayan belgelerden biri değildir. Dolayısıyla zamanaşımına uğramış bonoyla icra takibine başvuran alacaklının süreç içinde dava açması gerekeceği açıktır. Bu çerçevede, kanaatimizce, içtihadı birleştirme konusu belirlenirken bu husus gözetilerek icra takibinin kapsam dışında bırakılması daha uygun olurdu. Bu çalışmada dava kurumu esas alınarak açıklamalarda bulunulacaktır.

kadar ertelenmiş olur. Dolayısıyla temel ilişkiden doğan borcun tabi olduğu zamanaşımı süresi, borcun muacceliyet tarihi olan bononun vadesinden itibaren işlemeye başlayacaktır. Bu durumda alacaklı vadeden itibaren isterse temel borç ilişkisinden doğan talep hakkını, isterse bonodan kaynaklanan talep hakkını kullanabilecektir.

Temel borç ilişkisi kambiyo hukukunun dışında kalan bir husustur. Bu sebeple kambiyo senetlerine mahsus zamanaşımı hükümleri temel borç ilişkisine uygulanmaz. Temel borç ilişkisine dayanılabilecek hâllerde o ilişkinin tabi olduğu zamanaşımı süresi uygulanır. Başka bir deyişle temel ilişkiye dayanıldığı durumlarda bonoya dayalı bir kambiyo talep hakkının ileri sürülmesi söz konusu olmadığından, zamanaşımı hakkında da TTK'nın 749. maddesi değil, temel borç ilişkisinin tabi olduğu zamanaşımı süreleri uygulama alanı bulacaktır.

(...) Kambiyo senedi niteliğindeki bononun ödenmemesi hâlinde başvurma hakkının kapsamına dair TTK'nın 778/1-d maddesinin atfıyla TTK'nın 725. maddesi uygulanacaktır. Başvuru hakkının kapsamı müracaat alacaklısının başvuru borçlusundan talep edebileceği miktara ilişkin olup, müracaat alacaklısının neler talep edebileceği TTK'nın 725/1 maddesinde sınırlayıcı bir biçimde gösterilmiştir, Bunlar arasında vadenin gelmesinden itibaren işleyecek faiz de yer almaktadır (TTK, m. 725/1-b). Buna göre bir bonoda hamilin vadeden itibaren temerrüt faizi talep edebilmesi için bononun kambiyo senedi vasfını kaybetmemiş olması şarttır. Zamanaşımına uğramış bir bono kambiyo senedi vasfını kaybettiği için vade tarihi sadece temel ilişkinin muacceliyet tarihi olarak dikkate alınabilecek, borçlu temerrüde düşürülmeden faiz talep edilebilmesi de mümkün olmayacaktır.

Borçlunun temerrüde düşürülebilmesi için sadece borcun muaccel olması yetmemekte kural olarak alacaklının, borcu muaccel olan borçlusuna borcunu ifa etmesi hususunda ihtar göndermesi gerekir. Bu itibarla zamanaşımına uğrayan ve kambiyo senedi vasfını kaybederek (yazılı) delil başlangıcına dönüşen bonodaki vade tarihi temel ilişkiden doğan borcun muacceliyet tarihi olacağı için, TBK'nın 117/1 maddesinde belirtildiği üzere borçlunun temerrüde düşürülmesi için ayrıca alacaklı tarafından borçluya ihtar gönderilmesi gerekmektedir.

(Ayrıca), temel borç ilişkisinin taraflarından birinin bir bono düzenleyip lehtara vermesiyle taraflar arasında kambiyo hukukuna dayalı ikinci bir borç ilişkisi doğar. İşte bono üzerinde yer alan ve TTK'nın 749. maddesi ile düzenlenen vade, taraflar arasındaki temel borç ilişkisinin vadesi değil, kambiyo hukukuna dayalı borç ilişkisinin vadesidir. Zira zamanaşımına uğrayarak kambiyo senedi vasfı kaybedildikten sonra bonodaki vade tarihinin, taraflar arasındaki temel ilişki kapsamında birlikte tespit edildiğinden veya taraflardan biri tarafından kendisine tanımış olan ihbarda bulunmak suretiyle

belirlendiğinden bahsedilemeyecektir. O hâlde temel ilişkiye dayanılarak yapılan bir takip veya davada zamanaşımına uğrayan ve bu nedenle kambiyo senedi vasfını kaybederek (yazılı) delil başlangıcına dönüşen bonodaki vade tarihi, TBK'nın 117/2 maddesi ile belirlenen temerrüt için ihtarla gerek olmayan durumlar kapsamında olmadığından borçlunun temerrüde düşürülmesi için TBK'nın 117/1 maddesi gereğince ihtar gereklidir.

Zamanaşımına uğrayan ve delil başlangıcı olma dışında hukuken hiçbir sonuç bağlanmayan hatta asıl alacağın varlığının ispatında bile tek başına delil kabul edilmeyen bir belgede yazılı vadenin, temerrüt ihtarına gerek olmaksızın temerrüt tarihi olarak kabul edilmesi hakkaniyete de aykırı olacaktır. Aksi hâlde zamanaşımına uğrayan bononun hamili, kambiyo senedinden doğan haklarını korumak için zamanaşımı süresi içinde Kanun'un kendisine yüklediği yükümlülükleri yerine getirmemesine rağmen, temel ilişkiye dayalı olarak yapacağı takip ya da açılan davada vade tarihinden itibaren faize hükmedilmesi yükümlülüklerini yerine getirmeyen hamilin hiçbir kayba uğramayacağı sonucunu doğurur ki, hukuk sisteminin buna cevaz vermesi mümkün değildir.

Hâl böyle olunca zamanaşımına uğrayan ve bu nedenle kambiyo senedi vasfını kaybederek (yazılı) delil başlangıcına dönüşen bonodaki vade tarihinin; temel ilişkiye dayanılarak yapılan bir takip veya açılan bir davada temerrüde esas alınamayacağına dair, 25.12.2019 tarihinde yapılan ikinci oturumda üçte ikiyi aşan oy çokluğu ile karar verilmiştir.”

II. KARARIN GEREKÇESİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

A. Dava Sebebi Bakımından

Dava sebebi kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK)⁷ açık bir düzenleme yoktur. Söz konusu kavram; iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı, derdestlik, kesin hüküm, davaların yığılması, ıslah gibi pek çok usul hukuku kurumuyla yakın ilişki içindedir.

Dava sebebi kavramına ilişkin Türk hukukunda iki farklı teori ileri sürülmüştür.

Bu teorilerden ilki olan ferdileştirme teorisine göre, dava sebebi kavramından, talep sonucuna dayanak teşkil eden maddi vakıaların hukuki niteliği, yani onların bulunduğu hukuk kategorisi (hukuki sebep) anlaşılmalıdır⁸.

⁷ Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Kanun Numarası: 6100, Kabul Tarihi: 12.01.2011, RG 04.02.2011/ 27836.

⁸ Türk hukukunda dava sebebine ilişkin ferdileştirme teorisinin en önemli savunucusu Postacıoğlu'dur. Bkz. İlhan Postacıoğlu, *Medeni Usul Hukuku Dersleri* (6. Baskı, Sulhi Garan Maatbası 1975) 234-235; İlhan Postacıoğlu 'Davanın ve Kaziyei Muhkemenin Unsuru Olarak Hukukî Sebep' *A. Recaî Seçkin'e Armağan*, Ankara 1974, ss.497-527; İlhan

Bu çerçevede iddia edilen talebin dayanağı olan hukuki ilişki teknik olarak ileri sürülmeli ve dava dilekçesinde açıkça yer almalıdır. Bu görüşe göre, esas olan kriter hukuki sebep olduğundan davacının usuli talebinin ferdileştirilmesi ve diğer iddialarından ayırt edilerek sınırlarının çizilebilmesi amacıyla davacının dilekçesinde dayandığı hukuki sebebi açıkça belirtmesi gerekir⁹.

Doktrinde bizim de katıldığımız ve Türk hukukunda baskın olan diğer görüşe göre ise, dava sebebi, hukukun kendisine sonuç bağladığı hayat olayları yani maddi vakialardır¹⁰. Diğer bir deyişle, dava sebebi, davacının talep sonucunu dayandırdığı maddi fiil veya hukuki işlemler şeklinde ortaya çıkan vakialardır¹¹. Zira HMK m. 119/f.1, e bendinde davacıya iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların açık özeti bildirme zorunluluğu getirilerek, vakıaların dava dilekçesinde mutlaka yer alması gerektiği vurgulanmıştır. Bu durum, ferdileştirme teorisinin belirttiğinin aksine, salt somut hukuki ilişkinin dava dilekçesinde belirtilmiş olmasının davanın geçerli bir şekilde inşası için yeterli olmayacağını açık bir göstergesidir. Nitekim, HMK m. 119/f.1, g bendindeki hukuki sebeplerin dava dilekçesinde belirtilmesi gerektiğine ilişkin düzenleme dava sebebi kavramının hukuki sebep kavramından farklılığını ortaya koyan diğer bir işarettir¹².

Ayrıca, hâkimin taraflarca getirilen vakılara uyan hukuk kuralını kendiliğinden bulup uygulaması ilkesi (*iura novit curia*, HMK m. 33) hukuki sebebin dava sebebi olarak değerlendirilemeyeceğinin; ancak talep sonucunun dayanağı olan maddi vakıaların (hayat olayının) dava sebebi olarak kabul

Postacıoğlu ve Sümer Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri* (8. Baskı, Vedat Kitapçılık 2020) 465 kn. 917. Benzer yönde görüş için bkz. ve karşı. Mustafa Reşit Belgesay, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi C.II* (Güven Basımevi 1939) 56. Kesin hükmün dava sebebi olarak hukuki sebebin dikkate alınması gerektiğine ilişkin benzer yönde diğer bir görüş için bkz. Necmettin Berkin, *Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi* (Filiz Kitabevi 1981) 384; Hayri Domaniç, *Hukukta Kazıyyei Muhkeme ve Nisbi Kuvveti* (Fakülteler Matbaası 1964) 83-84.

⁹ Hamide Özden Özkaya-Ferendeci, *Kesin Hükmün Objektif Sınırları* (On İki Levha 2009) 44; Levent, Börü, *Medeni Usul Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü* (Yetkin 2016) 79.

¹⁰ Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *Medeni Usul Hukuku* (7. Baskı, Yetkin 2021) 335; Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku C. 1* (2. Baskı, Yetkin 2018) 494; İbrahim Ermenek, *Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması* (Yetkin 2014) 147; Muhammet Özkes, 'Dava Dilekçesinde Hukuki Sebep Bildirmek Zorunludur' Haluk Konuralp Anısına Armağan, C. 1, (Yetkin 2009) 749, 751 vd.; Muhammet Özkes, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku C. 2* (On İki Levha 2017) 1430.

¹¹ Tolga Akkaya, *Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası* (Yetkin 2017) 156 Ejder Yılmaz, *Medeni Yargılama Hukukunda Islah* (4. Baskı, Yetkin 2013) 147 vd.; Saim Üstündağ, *İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı* (Cezaevi Matbaası 1967) 51; Özkaya-Ferendeci (n 9) 45-46.

¹² Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı* (2. Baskı, Yetkin 2007) 94; Börü, Somutlaştırma Yükü (n 9), 82; Osman Duran, *Medeni Usul Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi* (Seçkin 2020) 103-104.

edildiğinin göstergesidir¹³. Nihayet, vurgulamak gerekir ki, dava sebebine ilişkin ferdileştirme teorisinin kabulü hâlinde aynı hayat olayının tekrar tekrar yargılamaya konu edilmesi gibi usul ekonomisi ilkesi ve hukuki güvenlik ilkesiyle bağdaşmayacak bir sonucun ortaya çıkması mümkün olur¹⁴.

Dava sebebine ilişkin olarak yapılan bu açıklamalar inceleme konumuz bakımından oldukça önemlidir. Zira temel borç ilişkisinden doğan alacak hakkının yanında bono düzenlenip lehtara verilmesiyle birlikte birden fazla (iki) dava sebebi ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki:

Kambiyo senedinden doğan borcun, temel borç yerine geçmesi mümkündür. Böyle bir hâlde borç yenilenir¹⁵ ve temel borç ilişkisi sona erer¹⁶. Bu durumda bu kambiyo senedinin düzenlenmesi ifa yerine edim niteliği taşır. Buna karşılık, taraflar açık bir şekilde kambiyo taahhüdünün ifa yerine geçeceği hususunda anlaşmamışlarsa kambiyo taahhüdünün “*ifa uğruna*” (mevcut bir borcu ifa etmek için) yapılmış olduğu kabul edilir (bkz. TBK m. 133/f. 2). İfa uğruna edim hâlinde temel borç ilişkisi sona ermeyeceğinden biri temel ilişkiden doğan alacak hakkı diğeri kambiyo ilişkisinden doğan alacak hakkı olmak üzere birbirinden bağımsız ve birbirine paralel iki talep hakkı ortaya çıkar.

Temel borç ilişkisinden kaynaklanan para alacağının yanında ifa uğruna bono düzenlenmesiyle birlikte alacaklı (lehtar), temel ilişkiden doğan alacakla yarışan bağımsız ikinci bir alacak hakkı elde eder¹⁷. Kambiyo taahhüdünden doğan bu ikinci alacak hakkı ayrı bir sözleşmeden kaynaklanmaktadır. Zira hukukumuzda kıymetli evraka dair teorilerden baskın görüş olan sözleşme teorisine göre, kıymetli evrakın doğumu için kambiyo senedinin düzenleyen

¹³ Yılmaz, *Islah* (n 11) 153; Tanrıver, *Derdestlik* (n 11) 94; Börü, Somutlaştırma Yükü (n 9) 83; Özkaya-Ferendeci (n 9) 45; Duran (n 12) 104.

¹⁴ Ermenek, *Birleştirme* (n 10) 150.

¹⁵ İfa yerine edim şeklinde borcun yenilenmesinin söz konusu olabilmesi için tarafların kambiyo taahhüdünde bulunmak suretiyle asıl borcun sona ereceği konusunda açık biçimde anlaşmaları gerekir. Nitekim, TBK m. 133/f. 1 hükmüne göre, “Mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunulması tarafların açık yenileme iradeleri olmadıkça yenileme sayılmaz.” Dolayısıyla tarafların borcun yenilenmesi konusunda anlaşmaları kesin olarak belli değilse, karine olarak, kambiyo taahhüdünün ifa uğruna yapılmış olduğu kabul edilir.

¹⁶ Ali Bozer ve Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku* (10. Baskı, BTHAE 2021) 68; Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (22. Baskı, Vedat 2018) 136; Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Baskı, Turhan 1997) 376.; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya ve Füsün Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (13. Baskı, Vedat, 2021) 100.

¹⁷ Rona Serozan, Başak Baysal ve Kerem Sanlı, *Serozan Borçlar Hukuku Genel Bölüm* (On İki Levha 2022) 128 kn. 36; Ezgi Başak Demirayak Ünal, ‘Zamanaşımına Uğrayan Kambiyo Senedinin Temel Borç İlişikisine Dayalı Dava ve Takiplerdeki Rolü’ (2021) 16(199-200) Bahçeşehir ÜHFD 553, 558. Karş. Baki İlkay Engin, ‘İfa Uğruna Edim’ (1999) Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, 839 843.

tarafından lehtara verilmesi başlı başına bir borçlar hukuku sözleşmesidir¹⁸. Ayrıca, soyut borç ikrarı, maddi anlamda (alacak hakkı kuran) soyut borç sözleşmesi niteliğindedir. Bu sözleşmeyle, alacaklı, temel ilişkideki alacaktan ayrı, onunla yarışan, bağımsız ve yeni bir alacak hakkı elde eder ki, bu ikinci alacak birincisinin ifasını hedef alır¹⁹. Bu sebeple temel borç ilişkisinin yanında kambiyo ilişkisinin kurulması hâlinde iki farklı sözleşme ve dolayısıyla iki farklı dava sebebi (vakıa, hayat olayı) söz konusu olmaktadır. Şu hâlde, temel ilişkiye dayanılmaksızın yalnızca soyut borç ikrarı niteliğindeki bonoya dayalı olarak açılan dava bononun zamanaşımına uğraması sebebiyle esastan reddedilse dahi bu kez temel borç ilişkisine dayalı olarak ikinci bir davanın açılabilmesi mümkündür²⁰. Zira her iki davanın dava sebepleri farklı olduğundan birinci davada verilen hüküm ikinci dava açısından kesin hükmün olumsuz etkisini ortaya çıkarmaz (karş. HMK m. 114/f.1, i bendi; m. 303/1).

Kanaatimizce, inceleme konusu İBK'da zamanaşımına uğramış bonodaki vade tarihinin temel ilişki bakımından temerrüde esas alınmamasının hukuki gerekçesi temel ilişkiden doğan alacak hakkıyla kambiyo ilişkisinden doğan alacak hakkının farklı dava sebeplerine (vakıalara, hayat olaylarına) dayanmasıdır. Diğer bir deyişle, temel ilişkiden doğan alacak hakkıyla kambiyo taahhüdünden doğan alacak hakkı birbirinden farklı ve bağımsız maddi taleplere vücut vermektedir²¹. Bu farklı maddi taleplere ilişkin gerçekleştirilecek yargılama ve ispat faaliyeti de yalnızca o dava sebebi (vakıa, hayat olayı) bakımındandır. Bu çerçevede kambiyo taahhüdünden doğan bono borcunun ödenmemesi sebebiyle ortaya çıkan temerrüt kendiliğinden temel borç

¹⁸ Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 16) 97. Doktrinde bu sözleşmeyi ifade etmek üzere, “kambiyo (oluşum) sözleşmesi” (Poroy ve Tekinalp (n 16) 71), “teslim sözleşmesi” (Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 16) 96), “senedin verilmesine ilişkin anlaşma” (Öztaş, (n 16) 111), “tedavüle (dolaşıma) çıkarma sözleşmesi yahut tedavül (dolaşım) sözleşmesi” (Abuzer Kendigelen ve İsmail, Kırcı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (5. Baskı, On İki Levha, 2021) 38 kn. 85) kavramları kullanılmaktadır.

¹⁹ Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. 1*, (10. Baskı, Vedat 2012) 211; Gökhan Antalya, *Marmara Hukuk Yorumu - Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1*, 1 (2. Baskı, Seçkin 2019); 446-447; Engin, İfa Uğruna Edim (n 17) 840 dn.2. Bizim de katıldığımız bu görüş doktrinde *alacak hakkı kuran görüş* olarak da ifade edilmektedir. Bu görüşün temel dayanağını ise TBK m. 82/f.2 hükmü oluşturmaktadır. Zira mezkur hükmün anlam taşıyabilmesi için sebebi geçerli değilken bir alacak kazanılmış olmalıdır. Doktrinde katılmadığımız aksi yöndeki ispat soyutluğu görüşüne göre ise, soyut borç ikrarı, soyut ispat sözleşmesi niteliğinde olup, maddi yönden yeni bir borç doğurmaz. Bu sebeple soyut borç ikrarı yalnızca bir ispat aracıdır ve alacağın varlığı ve geçerliliği lehine bir karine oluşturur. bkz. Bkz. Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (24. Baskı, Yetkin 2019) 205 kn.547; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, *Tekinay Borçlar Hukuku* (7. Baskı, Filiz 1993) 140. Karş. Sema Taşpınar, *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri* (Yetkin 2001) 125-126.

²⁰ Öztaş (n 16) 903; Özkaya-Ferendeci (n 9) 168-169.

²¹ Maddi talep usuli talep ayırımına ilişkin olarak aşağıda ayrıca bilgi verilecektir.

ilişkisi bakımından da temerrüde sebep olmaz²². İctihadı birleştirme kararı'nda benimsenen gerekçeden farklı olarak, *kanaatimizce* inceleme konusu kararda dava sebeplerinin farklı olması dolayısıyla borçlunun temel ilişki bakımından temerrüde düşürülmesi için alacaklı tarafından ihtar çekilmesi gerekmektedir (bkz. TBK m. 117).

B. Dava Konusu Bakımından

Hukuk tarihi bakımından yakın sayılabilecek bir zamana kadar talep kavramı ya alacak hakkı kavramının eş anlamlısı olarak ya da dava etmek hakkının karşılığı olarak kullanılmıştır²³. Nitekim, Alman Medeni Kanun'u (BGB) § 194 hükmünün ilk fıkrasına göre talep, bir başkasından bir şeyi yapmasını ya da yapmamasını (içtinabını) istemek hakkıdır ve bu hak zamanaşımına tabidir²⁴. Bu düzenlemedeki talep (Anspruch) kavramı maddi hukuka ilişkindir ve alacak hakkı kavramının karşılığı olarak kullanılmıştır²⁵. Ancak alacak hakkı kavramından ayrı bir talep hakkının var olabileceği gözden kaçırılmamalıdır²⁶. Sözgelimi vadeye bağlı borçlarda talep hakkı vade tarihinden itibaren doğar. Buna karşılık, vadeden önce alacak hakkı mevcuttur. Bu örnek alacak hakkı ile talebin farklı kavramlar olduğunun açık bir göstergesidir²⁷.

Alacak hakkı ile talep hakkının kavramsal olarak birbirinden ayrılmasını takiben talep kavramı da kendi içinde maddi talep ve usuli talep şeklinde bir ayrıma tabi tutulmuştur²⁸. Zira usul hukukunda talep kavramı, maddi hukuk anlamında talep kavramıyla açıklanmaya çalışıldığında tespit davaları ile inşâî davalar bakımından birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, doktrinde maddi hukuktaki talep kavramından bağımsız ve daha geniş bir

²² Serozan, Baysal ve Sanlı (n 17) 128 dn. 83.

²³ Budak ve Karaaslan (n 1) 189 kn. 1a.

²⁴ BGB § 194 “Das Recht, von einem anderen ein Tun oder Unterlassen zu verlangen (Anspruch), unterliegt der Verjährung.” <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BGB.pdf> (Ausfertigungsdatum: 18.08.1896).

²⁵ Özer Seliçi, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi* (Fakülteler Matbaası 1976) 2 dn. 3; Meltem Ercan Özler, *Medeni Usul Hukukunda Dava Konusu* (On İki Levha 2019) 179.

²⁶ Alacak hakkı ile talep hakkı arasındaki ilişki hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Antalya (n 19) 76-77.

²⁷ Oğuzman ve Öz, (n 19) 15; Tekinay, Akman, Burcuoğlu ve Altop, *Tekinay Borçlar* (n 19) 13; Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (21. Baskı, Turhan, 2017) 39.

²⁸ Modern usul hukukunu da etkileyen kavram hukukçuluğu hukuki sorunun çözümü için hukuk normunun daima daha soyut bir duruma ve genelliğe taşımak gerektiğini öngörmektedir. Böylece, hukuk normu kavramsallaştırıldıkça daha yüksek bir soyutluk kademesine getirilecek ve böylece hukuki kavramların kapalı bir sistemi oluşturulacaktır. Bu bakımdan temel hukuk kavramlarının kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması gerekir. Böylece her hukuki durum hiç değilse daha yüksek bir soyutlama kademesi üzerinden altlanabilecektir (subsumtion). Bkz. Yasemin Işıktaç ve Sevtap Metin, *Hukuk Metodolojisi* (5. Tıpkı bası, Filiz 2016) 69-70.

kapsama sahip olan usuli talep kavramı geliştirilmiştir²⁹. Usuli talep, bir hukuki sonucun kesin biçimde belirlenmesini ve belirli bir hukuki himayenin sağlanmasını konu edinen, mahkemeye yöneltilmiş bulunan istek,³⁰ yani dava konusudur³¹. Bu kavramın belirlenmesi bakımından talep sonucunun yanında vakıalar karışımının da göz önüne alınıp alınmaması gerektiğine ilişkin doktrinde iki farklı teori ön plana çıkmaktadır³².

Bu teorilerden ilki olan çift unsurlu dava konusu teorisini savunan yazarlara göre, dava konusunun belirlenmesinde vakıalar (hayat olayı, dava sebebi) ile talep sonucu (netice-i talep) birlikte ele alınmalı ve her iki unsurun dava konusuna eşit derecede etki ettiği kabul edilmelidir³³. Bu görüşe göre, dava konusu (olan usuli talep), talep sonucu ve talep sonucunun dayanağı olan vakıalar kompleksinden meydana gelir³⁴. Bu görüşün kabul edilmesi hâlinde vakıalar kompleksinde meydana gelecek bir yığılma usuli talepte ve dolayısıyla dava konusunda yığılmaya yol açacaktır³⁵. İnceleme konusu karar bu görüşe göre değerlendirilirse, ortada farklı iki vakıa (dava sebebi, sözleşme) bulunduğundan, iki farklı dava konusunun (usuli talebin) mevcut olduğu ileri sürülebilir³⁶. Bu durum ise davaların yığılmasına (HMK m. 110) vücut verir.

²⁹ Tanrıver, *Derdestlik* (n 11) 73; Yılmaz, *Islah* (n 11) 186; Ercan Özler (n 25) 186; Budak ve Karaaslan (n 1) 192 kn. 1d.

³⁰ Tanrıver, *Derdestlik* (n 11) 81; Üstündağ, *Yasak* (n 11) 142.

³¹ Ercan Özler, (n 25) 88; Özkaya-Ferendeci (n 9) s. 140.

³² Dava konusuna kavramına verilecek anlam mukayeseli hukukta da oldukça tartışmalı bir meseledir ve bu hususta çok çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Bu teoriler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ercan Özler (n 25) 175 vd.; Ömer Ulukapı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı* (Mimoza 1991) 19-20; Tanrıver, *Derdestlik* (n 11) 72 vd.; Levent Börü, *Dava Konusunun Devri*, (Yetkin 2012) 214 vd.; Yılmaz, *Islah* (n 11) 184 vd.; Özkaya-Ferendeci (n 9) 142 vd.

³³ Yavuz Alangoya, Kâmil/Yıldırım ve Nevhis Deren-Yıldırım, *Medeni Usul Hukuku Esasları* (8. Baskı, Beta, 2011) 242; Özkaya-Ferendeci (n 9) 177.

³⁴ Timuçin Muşul, *Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri* (2. Baskı, Yetkin 2009) 102; Nedim Meriç, *Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi* (Yetkin 2011) 94.

³⁵ Muşul, *Terdit* (n 33) 102.

³⁶ Muşul, *Terdit* (n 33) 120; Özkaya-Ferendeci (n 9) 168-169. Belirtmek gerekir ki, her ne kadar inceleme konusu karar ve aralarında içtihat farklılığı bulunan Yargıtay daireleri kararlarından açıkça anlaşılammakta ise de alacaklının mezkur bonoyu, dava sebebi olarak dayanmadan, yalnızca temel ilişkiden doğan alacağın elde edilmesine yönelik ispat aracı olarak kullanıp kullanamayacağı değerlendirilmelidir. *Kanaatimizce*, bunun önünde usul hukuku bakımından herhangi bir engel yoktur. Zira, tasarruf ilkesine göre, davacı dava sebeplerinde eleme yapma hakkını haizdir. Diğer bir deyişle, davacı birden fazla dava sebeplerinden yalnızca birini ileri sürerek hakimin karar verme yetkisini bu dava sebebiyle sınırlandırabilir (bkz. ve karşı. Meriç (n 34) 110; Duran (n 12) 164). Buna karşılık kıymetli evrak hukuku bakımından farklı değerlendirme yapılmalıdır. *Kanaatimizce*, uyuşmazlık tarafları arasında ifa uğruna düzenlenen bononun bulunması halinde alacaklı alacağını elde etmek için öncelikle bu bonoya başvurmak zorundadır. Aksi bir kabulde taraflar arasında temel alacağın ifasını hedef tutan anlaşmaya aykırı davranılmış olacaktır (karş. yuk dn. 18). Ayrıca, TBK m. 556/f.2 (818 sayılı BK m. 458/f.2) hükmünde benzer bir durum için

Şu hâlde, borçlu/düzenleyen tarafından bononun zamanaşımına uğraması sebebiyle zamanaşımı def'inde bulunulması üzerine mahkemece kambiyo alacağı bakımından esastan ret şeklinde kısmi karar³⁷ verilmesi gerektiği söylenebilir³⁸.

Doktrinde, bizim de katıldığımız tek unsurlu dava konusu teorisine göre ise, dava konusu (olan usuli talep) yalnızca talep sonucuna göre belirlenir³⁹. Vakıalar (hayat olayı) ise, dava konusunun asli bir unsuru olmayıp, dava konusunun belirginleştirilmesi, yorumlanması ve diğer taleplerden ayrılması bakımından önem taşır⁴⁰. Bu görüş çerçevesinde, *kanaatimizce*, temel ilişkinin yanında kambiyo ilişkisinin kurulmuş olduğu bir uyumsuzlukta davacı, talep sonucunu birden fazla vakıyla (dava sebebiyle) temellendirmiş ve birden fazla maddi talep ileri sürmüş olsa dahi dava konusu (olan usuli talep) salt talep sonucuna göre belirleneceğinden ortada tek bir dava söz konusudur⁴¹. Diğer bir deyişle, talep sonucunun birden fazla dava sebebine (vakıaya) dayandırılabilmesi ortada HMK m. 110 hükmüne göre birden fazla dava olduğunu göstermez⁴².

İnceleme konusu kararda temel borç ilişkisinden doğan alacak hakkı ile kambiyo ilişkisinden doğan alacak hakkı yarışmaktadır⁴³. Ancak yarışan

Kanunda açıkça düzenleme öngörülmemiştir ki, bu kural kıyasen zamanaşımına uğramış bono hakkında da uygulanmalıdır. Bu hususta benzer yönde kapsamlı değerlendirme için bkz. ve karşı. İsmet Sungurbey, *Borç İkrarı ve Borç Vaadi* (İsmail Akgün Matbaası 1957) 188; Öztan (n 16) 381; Kendigelen ve Kırcı (n 18) 26 kn. 56.

³⁷ Bölünebilen ve bağımsız olarak bir hükme konu olacak şekilde sınırlandırılabilen dava konusunun, karar verme olgunluğuna ulaşmış bir kısmı hakkında yargılamayı nihai olarak sona erdiren karara kısmi karar denir. Kısmi karar, uyumsuzluğun belirli bir bölümünü kesin olarak çözüme kavuşturduğundan nihai karar niteliğindedir. Bkz. ve karşı. Boran Güneysu (n 3) 129 vd.; Atalı, Pekcanitez Usul C. 3, s. 1975; Zeynep Bahadır, *Medeni Usul Hukukunda Kısmi Karar* (Yetkin 2018) 22.

³⁸ Uğur Bulut, *Medeni Usul Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)* (Adalet 2017) 413-414; Bahadır, (n 36) 138. Doktrinde benzer yöndeki bir görüşe göre, objektif dava birleşmesinde bu davaların dava sonuna kadar birlikte görülmesi taraf sıfatının veya dava takip yetkisinin varlığına bağlıdır. Mahkeme yargılamanın herhangi bir aşamasında husumet ya da dava takip yetkisinin bulunmadığını tespit ederse ilk hâlde esastan ikinci hâlde usulden davayı reddetmelidir. Ermenek, *Birleştirme* (n 10) 169-170.

³⁹ Yılmaz, *Islah* (n 11) 190; Tanrıver, *Derdestlik* (n 11) 81-82; Postacıoğlu ve Altay (n 8) 404 kn.796; Özekes, Pekcanitez Usul, s. 1402; *Birleştirme* (n 10) 165 vd.; Ulukapı (n 31) 19-20; Börü, *Dava Konusu* (n 31) 232-233.

⁴⁰ Bulut, (n 37) 299; Ercan Özler (n 25) 358.

⁴¹ Karş. Karl Heinz Schwab, 'İhtilâf Konusu (Müddeabih) Hakkındaki Doktrin Durumu' (çev. Yavuz Alangoya), *Yavuz Alangoya Makaleler* (Beta 2012) 13 ; Ercan Özler (n 25) 204.

⁴² Ulukapı (n 31) 16; Muşul, (n 33) 96.

⁴³ Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 16) 100; Öztan, (n 16) 380. Nitekim inceleme konusu kararda da temel borç ilişkisinin varlığını koruduğu ifa uğruna edim durumunda temel borç ilişkisinin varlığını korumaya devam edeceği ve temel borç ilişkisinden doğan talep hakkına paralel ve onunla yarışan bir kambiyo talep hakkının doğacağı vurgulanmıştır. Karş. yuk. dn 17.

bu haklar aynı amaca hizmet ettiğinden borçlu bir defa ödeme yapmakla borcundan kurtulabilecektir⁴⁴. Nitekim, yarışan haklara dayalı (mütelahik) davada tek bir talep sonucunu haklı kılan birden fazla dava sebebi (vakıa, hayat olayı, somut olayda sözleşme) ve bu dava sebeplerine uygulanacak birden fazla hukuki sebep mevcuttur⁴⁵. Diğer bir deyişle, mütelahik davada tek bir usuli talep birden fazla hukuki sebeple altlanabilmekte (*subsumption*)⁴⁶ ve davaya getirilen vakıalar talep sonucunu haklı kılan birden fazla hukuk kuralının uygulanmasına imkân vermektedir⁴⁷. Dolayısıyla, inceleme konusu kararda temel ilişkiden kaynaklanan dava sebebi (ve maddi talep) ile kambiyo ilişkisinden kaynaklanan dava sebebi (ve maddi talep) olmak üzere birden fazla vakıalar kompleksi bulunmasına rağmen usuli talep çokluğundan bahsedilemez⁴⁸. Nitekim, asıl olan hukuki himayeyi elde etmek olduğuna göre dava konusuna verilecek anlamda usuli talep dikkate alınmalı ve vakıaya ancak (dava konusu olan) usuli talebin ferdileştirilmesi için başvurulmalıdır⁴⁹.

Gelinen bu noktada inceleme konusu kararda çözümlenmesi gereken diğer bir hukuki mesele yarışan haklara dayalı (mütelahik) davada hâkimin hukuku re'sen uygulaması (HMK m. 33) ilkesinin hangi kapsamda ve nasıl uygulanması gerektiğine ilişkindir.

Yarışan haklara dayalı (mütelahik) davada taraf, yarışan kanun hükümlerinden yalnızca bir tanesine dayanmış olsa da hâkimin yarışan kanun hükümlerinden onun için daha uygun olanı re'sen bulup uygulaması gerekir⁵⁰. Diğer bir deyişle, hâkim, davacının bildirmiş olduğu hukuki sebeple bağlı olmadan yarışan kanun hükümlerinden davacı için daha elverişli olanı kendiliğinden nazara alıp uygulamalıdır⁵¹. Bu yapılırken de yürütülen yargılama sonucu verilen kararın taraflar için beklenmedik ve öngörülemez olmaması,

⁴⁴ Bozer ve Göle, (n 16) 69; Öztan, (n 16) 380-381; Serozan, Baysal ve Sanlı, (n 17) 128.

⁴⁵ Bulut, (n 37) 155-156. Belirtmek gerekir ki, Türk hukukunda baskın görüş, yarışan haklara dayalı (mütelahik) davada yarışan taleplerin aynı vakıadan (dava sebebinden) kaynaklanması gerektiği şeklinde anlaşılabilir bir tanım vermektedir. Hepsi yerine bkz. ve karşı. Derya Bütün Yılmaz, 'Mütelahik (Hakların Yarıştığı) Dava' (Yayınlanmamış YLT, Ankara Üniversitesi 2017) 20 vd.

⁴⁶ Karş. Nur Bolayır, *Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi* (On İki Levha 2019) 284; A.Cahit, İyilikli, 'Hakların Yarışması Bağlamında Doğru Hükmün Yetersiz Gereğe Fedâ Edilmesi' 2021 12 (48) TAAD 245, 253-254.

⁴⁷ Meriç, (n 32) 106.

⁴⁸ Karş. Üstündağ, *Yasak* (n 11) 146; Necip Bilge ve Ergün, Önen, *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri* (3. Baskı, Sevinç Matbaası 1978) 396; Bulut, (n 37) 155-156.

⁴⁹ Ercan Özler (n 25) 351 dn. 357.

⁵⁰ Yılmaz, *İslah* (n 11) 153-154; Abdurrahim Karılı, *Medeni Muhakeme Hukuku* (5. Baskı, Filiz 2020) 326; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası (n 10) 310.

⁵¹ Kuru, (n 2) 1504; Meriç, (n 32) 106. Aksi yöndeki bir görüşe göre, yarışan haklara dayalı davada sadece dilekçede açıkça belli olan hukuk kuralı inceleme konusu yapılmalıdır. Bkz. Bolayır, (n 45) 288-289.

yani sürpriz karar yasağına aykırılık oluşturulmaması gerekir (karş. ZPO § 139). Bu gereklilik çerçevesinde, *kanaatimizce*, hâkimin yargılama sırasında ara karar vererek somut uyuşmazlıkta bononun zamanaşımına uğradığına yönelik def'i ileri sürülmesi sebebiyle kambiyo taahhüdünden kaynaklanan taleplerin zamanaşımından dolayı esastan reddedildiğine karar vermesi ve bu kararı taraflara bildirmesi gerekir⁵². Nitekim, taraflar yargılama sonunda verilen hükmün hukuki dayanaklarını sürpriz şekilde ilk defa gerekçeli kararda görmek durumunda kalmamalıdır⁵³. Bu husus hâkimin davayı aydınlatma ödevi (HMK m. 31) ve hukuki dinlenilme hakkının (HMK m. 27) yanı sıra hukuki güvenlik ilkesinin de bir gereğidir⁵⁴.

C. Zamanaşımı Def'inin Kambiyo Senedi Vasfını Kaybettirip Kaybettirmediği Bakımından

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu'nun inceleme konusu kararında “zamanaşımı def'inin kaybettirici etkisi” şeklinde bir kavram ortaya atılmıştır ve bu kavramdan hareketle borçlunun zamanaşımı def'inde bulunması hâlinde bononun kambiyo senedi vasfını kaybedeceği ileri sürülmüştür. Kararda benimsenen görüşe göre, borçlunun zamanaşımı def'inde bulunmasıyla zamanaşımı def'inin kaybettirici etkisi ortaya çıkmaktadır. Halbuki hamilin vadeden itibaren temerrüt faizi talep edebilmesi için, bononun kambiyo senedi vasfını kaybetmemiş olması şarttır⁵⁵.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu'nda çoğunluk tarafından benimsenen görüşe göre zamanaşımına uğramış bir bono⁵⁶ kambiyo senedi

⁵² Benzer yönde görüş için bkz. ve karş. Postacıoğlu (n 8) 245. Belirtmek gerekir ki, çift unsurlu dava teorisi benimsenseydi burada verilecek karar ara karar değil kısmi karar olacaktı.

⁵³ Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı* (Yetkin 2003) 188.

⁵⁴ Karş. Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi* (2. Baskı Adalet 2019) 147. Ayrıca bkz. a.g.e., s. 278; Bolayır, (n 45) 109-110; Postacıoğlu (n 8) 245; Ermenek, *Birleştirme* (n 10) 152-154.

⁵⁵ Kararda aynen şu ifadelere yer verilmiştir: “Bono Kanun'da belirtilen zamanaşımı süresinin geçmesi ile birlikte kendiliğinden kambiyo senedi vasfını kaybetmez. Ancak borçlunun zamanaşımı definde bulunması halinde bono, kambiyo senedi vasfını kaybeder. (...) Borçlunun zamanaşımı definde bulunması üzerine bononun hamili, kambiyo hukukundan kaynaklanan haklarını kaybeder. Görüldüğü üzere burada bononun kambiyo senedi vasfını kazanmasından sonra zamanaşımı definin kaybettirici etkisi söz konusudur. Bu itibarla zamanaşımı definin kaybettirici etkisi nedeniyle zamanaşımı uğrayan bono alacağının adı borca dönüşmesine imkân bulunmadığı gibi zamanaşımına uğrayan bononun da adı senede dönüşmesi mümkün değildir.”

⁵⁶ Kambiyo senetlerinden kaynaklanan borçların tabi olduğu zamanaşımı süreleri ticari hayattaki istikrarın korunması ve kambiyo senetlerinin kendine has özellikleri de gözetilerek özel nitelikte ve daha kısa sürelerle tabi kılınmıştır. Bu çerçevede, bonoda zamanaşımı sürelerini belirlerken kambiyo taahhüdünde bulunanların sorumluluk derecesi ve hak sahibi olan alacaklının himaye koşulları olmak üzere iki hususu esas alınarak 3 (üç) yıl, 1 (bir) yıl ve 6 (altı) ay olmak üzere çeşitli zamanaşımı süreleri öngörülmüştür (bkz. TTK m.

vasfını kaybettiği için vade tarihi sadece temel ilişkinin muacceliyet tarihi olarak dikkate alınabileceğinden, borçlu ayrıca temerrüde düşürülmeden faiz talep edilebilmesi mümkün değildir⁵⁷.

Doktrinde isabetle belirtildiği üzere, kavram içtihadının en fazla güçlülere yol açtığı alan belki de eski hukuka ait kavramlar üzerine inşa edilmiş akıl yürütmelerle hukuki meseleleri çözmeye gayretidir⁵⁸. Hâlbuki, hukuki terimlerin lafzi anlamlarına bakılmaksızın, bunların bazen yirmi yüzyıllık bir hukuki dönüşümün sonuçları oldukları gözden kaçırılmamalıdır⁵⁹. Diğer bir deyişle, dikkatsizlikle kullanılan terimlere fazla bağlılık gösterilmeyerek amaca odaklanılmalıdır. Amacın belirlenmesinde ise terimlerden ziyade mantiki çıkarım ve düşünceler hâkim olmalıdır⁶⁰. Nitekim, söze anlam yüklemeye ilgili temel bir ilkeye göre “*manayı hakiki müteazzir oldukta mecaza gidilir.*” (Mecelle, m. 61) Yani bir sözün gerçek manada anlaşılması veya yorumlanması imkânsız ya da çok zor ise yahut mantıken kabul edilemez bir sonuç doğuruyorsa o sözün mecazi anlamı esas alınır ve bu mecaz anlam, gerçek anlamın yerine geçer⁶¹.

778/f.1, h bendi atfıyla m. 749). Ayrıntılı bilgi için bkz. Kağan Susuz, *Kambiyo Senelerinde Zamanaşımı*, (Vedat 2008) 7-8.

⁵⁷ Zamanaşımının kaybettirici etkisi kavramına benzer bir kavram yakın tarihli bir Anayasa Mahkemesi kararında da kullanılmıştır. “Düşürücü zamaşıma, hukuk güvenliğini sağlamak amacıyla öngörülen genel hukuk kurallarından biridir. Düşürücü zamaşımanın gerçekleşmesiyle birlikte söz konusu alacak hakları, eksik borç hâlini almaktadır. Eksik borçta taraflar arasındaki borç ilişkisi sona ermemekle birlikte borçlunun zamaşıma definileri sürmesi mümkün hâle gelmektedir.” 15.paragraf Anayasa Mahkemesi, E 2018/136, K 2019/21, 10.04.2019 RG. 20.06.2019/30807). Benzer şekilde Yargıtay 20. Hukuk Dairesi “Zamaşıma uğrayan ve imzası inkâr edilmeyen bono, temel borç ilişkisi bakımından yazılı delil başlangıcı niteliğindedir. Buna göre zamaşıma uğramış bir bono kambiyo senedi vasfını yitireceğinden, eldeki uyumsuzluğun da kambiyo senedinden kaynaklandığı kabul edilemeyecektir. Bu durumda davanın mutlak ticari nitelikte bulunmamasına ve temel ilişkiden kaynaklı olarak talep edildiğine göre uyumsuzluğun, genel hükümler çerçevesinde asliye hukuk mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir.” görüşündedir. Karar için bkz. Ali Paslı, ‘Yargıtay Kararları Bağlamında Ticari Dava’ *Yürürlüğünün 8. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu IV, 23 Ekim 2020 (On İki Levha 2021) 38-39.*

⁵⁸ Ali Cem Budak, *Medeni Usul Hukukunda Kavram İctihadı ve Menfaat İctihadı* (Filiz 2021) 172-173. Türk hukukunda kavram hukukçuluğuna en önemli eleştirileri getiren Serozan’a göre, kavram hukukçuları kavrama körü körüne bağlı kalarak kavramları amaçsız, renksiz metinler olarak okurlar; kuralların ardındaki maddi çıkarları, gereksinimleri ve amaçları sorgulamazlar. Bu apolitik, duyarsız kavram fetişizminin tutsaklığında yarattıkları kavramlar aleminin içinde anlamsız polemiklerini somut çıkar çatışmalarından ve somut olay adaletinden kopuk sanal kavramlar dünyasında sürdürmektedirler. Bkz. Rona Serozan, *Hukukta Yöntem* İstanbul, (Vedat 2015) 83-84.

⁵⁹ Ernest Hırş, *Pratik Hukukta Metot* (4. tıpkı basım, BTHAE 2012) 89.

⁶⁰ Mustafa Reşit Belgesay, *Zamaşıma ve Hakkı Düşüren Süreler; Genel Prensipler* (Cumhuriyet Matbaası 1946) 8.

⁶¹ Kemal Gözler, *Hukuka Giriş* (8. Baskı, Ekin 2021) 333.

Kanaatimizce, “zamanaşımı def”inin kaybettirici etkisi” kavramının oluşturulmasının temelinde eski hukukta zamaşımı kavramını karşılamak üzere kullanılan “ıskatî müruruzaman” kavramı bulunmaktadır. Gerçekten de bu söz öbeğinde geçen ıskat: düşürme, hükümden düşürme, yok etme, iptal silme, varlığını ortadan kaldırma, hükümsüz bırakma anlamına gelmektedir⁶². Mürur ise, (zaman için) geçip gitme, bitme, sona erme anlamında kullanılmaktadır⁶³. Şu hâlde, ıskatî müruruzaman kavramı zamanın geçip gitmesinin düşürücü etkisine işaret etmektedir⁶⁴.

ıskatî müruruzaman kavramının lafzından çıkan bu anlam kanun koyucuyu da etkilemiştir. Nitekim 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu⁶⁵’nda zamaşımı kurumunun “Borçların Sukutu” başlıklı üçüncü bapta düzenlenmiş olması bu durumun açık bir göstergesidir. Ancak, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu⁶⁶’nda zamaşımının borcu sona erdiren bir kurum olmadığı göz önüne alınarak üçüncü bölümün kenar başlığı “Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamaşımı” şeklinde değiştirilerek birinci ayırmda sona erme hâlleri, ikinci ayırmda ise zamaşımı kurumu düzenlenmiştir.

Gerçekten de zamaşımı, alacağı talep etme yetkisini zaman itibariyle sınırlar. Talep hakkını uzun süre kullanmayan alacaklı, alacak hakkını kaybetmez ve fakat borçlunun iradesi hilafına olarak bu alacağını (dava veya cebri icra vasıtasıyla) zorla elde etme imkânını kaybeder⁶⁷. Nitekim, İslam hukukçularına göre de zamaşımı bir hakkın özüne dokunmaz. Yani, şahsi veya aynı hak zamaşımıyla düşmez. Mecelle 1674 hükmünde “*Tekâdüm-i-zeman ile hak sâkût olmaz*” denilerek borcu zamaşımına uğrayan ve bu sebeple yargı yoluyla talep edilemeyen kişinin dini açıdan borçluluğunun devam edeceği vurgulanmıştır⁶⁸.

⁶² Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, (4. Baskı, Yetkin 2010,) 319 (ıskat); Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, 11. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1128; <http://lugatim.com/s/%C4%B1skat> (E.T.09.03.2022).

⁶³ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, s. 1731 (mürur); <http://lugatim.com/s/M/%C3%9CRUR> (E.T. 09.03.2022).

⁶⁴ Aslınur Ak, *Davada ve İcra Takibinde Zamaşımı Def’i* (Filiz 2020) 3-4. Yılmaz bu kavramı “hak düşürücü zamaşımı” şeklinde ifade etmiştir. Bkz. Yılmaz, (n 61) 319.

⁶⁵ Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 818, Kabul Tarihi: 22.4.1926 RG 29.04.1926/359).

⁶⁶ Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11.1.2011 RG. 04.02.2011/27836).

⁶⁷ Andreas von Tuhr, *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı 1-2* (çev: Cevat Edege) (Olgaç Matbaası 1983) 687; Eren, (n 19) 1115 kn. 3099.

⁶⁸ <https://islamansiklopedisi.org.tr/zaman-asimi> (E.T. 31.03.2022). Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Kılınç, ‘Mecelleye Göre Zamaşımı: Uygulamada Görülen Aksaklıklar ve Çözüm Önerileri’ *Uluslararası Mecelle Sempozyumu*, Bursa, 2021, s. 137-138. Karş. Âdem Dölek ve İbrahim, Özbay, ‘Hadis Metinlerinde ve Türk Hukuk Mevzuatında Borçların Ödenmemesinin Sonuçları’ 46(1) Yargıtay Dergisi 15 15-54.

Yukarıda değinilen açıklamalar çerçevesinde, kanunda öngörülen zamanaşımı süresinin geçmesiyle birlikte alacak hakkı sona ermez. Ancak, borcun zamanaşımına uğramış olması alacak talep edildiğinde borçluya zamanaşımı def'i ileri sürerek bu talebi yerine getirmekten kaçınma imkân ve yetkisi verir⁶⁹. Dolayısıyla, borçlu tarafından zamanaşımı def'i ileri sürüldüğünde sona eren sadece alacağın dava veya cebri icra marifetiyle elde edilebilmesi imkânıdır⁷⁰ ki, bu durum alacağın, borçlunun iradesi olmaksızın, devlet zoruyla tahsil edilemez hâle gelmesine sebep olur⁷¹.

Borçlu tarafından zamanaşımı def'inin ileri sürülmesiyle birlikte alacak hakkı artık kesin olarak (usuli) talep edilemeyecek bir sebebe bağlı kılınmaktadır⁷². Dolayısıyla, zamanaşımına uğrayarak eksik borca (*obligatio naturalis*)⁷³ dönüşen borcunu zamanaşımı def'i ileri sürmek suretiyle ifa etmemeyi tercih eden borçluya karşı, devlet organları marifetiyle hukuki himaye sağlanması mümkün değildir⁷⁴.

Kanaatimizce, İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu'nun belirttiğinin aksine *zamanaşımı def'inin kaybettirici etkisi* söz konusu değildir⁷⁵. Zira zamanaşımı süresi hak düşürücü nitelikte olmadığından zamanaşımına uğramış bono kambiyo senedi niteliğini kaybetmez⁷⁶. Şayet zamanaşımına uğramış bono kambiyo senedi niteliğini kaybetseydi kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, takibe dayanak belgenin kambiyo senedi niteliğini haiz olup olmadığını re'sen incelemekle yükümlü olan icra müdüründen zamanaşımını re'sen gözetip takip talebini reddetmesi beklenirdi (karş. İİK m.167). Halbuki, Kanuna göre icra müdürünün bononun zamanaşımına uğramış olduğunu kendiliğinden gözetip takip talebini reddetmesi mümkün olmayıp, takip konusu bononun zamanaşımına uğradığı muhalefeti borçlu tarafından borca itiraz yoluyla yapılmaktadır (İİK m. 169; İİK m. 168/b. 5; karş. TBK m. 161).

⁶⁹ Mehmet Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı* (On İki Levha 2010) 350-351; Kendigelen ve Kırca, (n 18) 268.

⁷⁰ Belgesay, (n 59) s. 7; Erdem, (n 68) 7.

⁷¹ Meliha Sermin Paksoy, *Zamanaşımından Feragat (TBK m.160)* (On İki Levha 2012) 33 vd.

⁷² Karş. Nedim Meriç, 'Zamanaşımı Def'ine İlişkin Bazı Medeni Yargılama Hukuku Problemleri' *Prof. Dr. Haluk Konuralp Anısına Armağan C. 1.*, (Yetkin 2009) 679.

⁷³ Eksik, davasız veya tabii borcu karşılamak için kullanılan *obligatio naturalis*'te alacaklı alacağını elde etmek için bir dava hakkına sahip olmamakla birlikte borçlu bu tür bir borcu ifa ederse yapılan bu ifa muteber olur ve geri istenemez. Bkz. Ziya Umur, *Roma Hukuku Lügatı* (Fakülteler Matbaası1983) 144-145 (*obligatio naturalis*).

⁷⁴ Ak (n 63) 6.

⁷⁵ Doktrinde aksi yöndeki bir görüşe göre ise, zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinde borçlu zamanaşımı def'inde bulunursa senet kambiyo senedi vasfını korumaz. Bkz. ve karş. Haluk Konuralp, *Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı* (Yetkin Ankara) 2009 67.

⁷⁶ Hayri Bozgeyik, *Poliçede Müracaat Hakkı* (Seçkin 2003) 176; Ferhat Kayış, 'Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Alacaklarına Dayalı İhtiyati Haciz Talepleri' (2018) 13(144) Terazi Hukuk Dergisi 79; Öztan, (n 16) 876; Susuz (n 55) 156.

Ayrıca, bono zamanaşımına uğrasa dahi bu durumun senedin kıymetli evrak niteliğini ortadan kaldırmadığının diğer bir hukuki dayanağı zamanaşımına uğrayan bono hakkında kıymetli evrakın iptaline ilişkin TTK m. 651 vd. hükümlerinin uygulama alanı bulmasıdır⁷⁷.

Gelinen bu noktada, *kanaatimizce*, temel ilişki bakımından temerrüdün gerçekleşmemesinin gerekçesi, İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu kararında belirtilenin aksine, zamanaşımı def'inin kaybettirici etkisi bulunması değildir.

D. Muacceliyet ve Temerrüt Kavramlarına Verilen Anlam Bakımından

Arapça “inat” kökünden türeyen temerrüt kavramı, borçlunun borcunu ödememekte veya alacaklının alacağını almamakta direnmesi, ısrar etmesidir⁷⁸. Yine Arapça “ecel”⁷⁹ kökünden türemiş olan muacceliyet kavramı ise, alacaklının ifayı talep ve bu amaçla borçluyu dava edebileceği anın gelmesidir. Diğer bir deyişle, (acelesi olan) bir borcun alacaklı tarafından istenebilecek ve ödenmediği takdirde dava konusu olabilecek duruma gelmesi muacceliyettir. Buna göre, muacceliyet borçlunun temerrüdünün gerçekleşmesi için zamansal bir (ön) şart olup, ifanın talep edilebileceği zamansal anı (ifa, ödeme gününü) ifade eder⁸⁰.

İnceleme konusu içtihadı birleştirme kararı’nda daire kararları özetlendikten sonra “C. Borçlunun Temerrüdü” başlığı altında yapılan açıklamalarda “*borcun*

⁷⁷ Karş. Bozer ve Göle, (n 16) 48; Kendigelen ve Kırca, (n 18) 61 kn. 140; “Zayı nedeniyle kıymetli evrakın iptalini isteyebilmek için gerekli olan şartlardan birisi de, senette mündemiç olan hakkın varlığını sürdürmesidir. Bununla birlikte senetteki hakkın zamanaşımına uğramış olması iptal kararı verilmesine engel değildir. Somut olayda; iptali istenen çeklerin rıza hilafına kaybedildiğinin ileri sürüldüğü ve zamanaşımına uğramış olsa dahi yukarıda yapılan açıklamalar uyarınca iptal isteminde davacının hukuki yararı bulunduğu hususu gözetilerek, mahkemece işin esası incelenerek iptal kararı verilebilmesi için diğer şartların bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken..” Yar. 11.HD.22.09.2014 tarih E.2014/7763, K.2014/14244 (Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Genel Esasları* (9. Baskı, Adalet 2021) 109 dn. 70.

⁷⁸ Gizem Kılıç Öztürk, *Borçlar Hukukunda Borçlunun Temerrüdü* (Seçkin 2016) 20. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, s. 2317 (temerrüt); Yılmaz, (n 61) 747. Arapça temerrüt kavramını karşılamak üzere önerilen “direnim, direngen” terimleri Türk hukuk terminolojisinde yerleşmemiştir. Karş. Ejder Yılmaz, *Hukuk Dilinin Gelişmesi ve Sadeleşmesi* (Yetkin 2022) 132.

⁷⁹ Ecel, zamanın miktarını ifade eder ve bir zaman dilimini karşılar. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu “ecel, müddet, vade, mehil, mühlet” terimlerinin tamamını karşılamak üzere “süre” kavramını kullanarak hukuk dilini fakirleştirmiştir. Karş. Kemal Gözler, *Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Üzerine* (Ekin 2021) 83-84.

⁸⁰ Nami Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlu Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar* (Kazancı 1992), 21-22; Murat Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, (Seçkin 2018) 101 vd.; Serozan, Baysal ve Sanlı, (n 17) 73.

muaccel olması alacaklının önceden bazı hazırlık çalışmalarını yapmasını gerektiriyor ise alacaklı bu fiilleri yerine getirmediği sürece borç muaccel olmayacaktır.” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir.

Kanaatimizce, yukarıda değinilen ifadeye katılmak mümkün değildir. Zira muacceliyet, temerrüdün gerçekleşmesi için zamansal bir (ön) koşuldur ve bu zamansal koşulun gerçekleşmesi için alacaklının (yetkili hamilin) yapması gereken herhangi bir yük veya yükümlülük bulunmamaktadır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, söz konusu İBK çerçevesinde, borçlunun kambiyo taahhüdü bakımından zamanaşımı def’i ileri sürme hakkının varlığı yahut bu hakkını kullanması borcun muaccel hâle gelmesini önlemez. Buna karşılık, def’i hakkını kullanan borçlu, borcu ifa yükümlülüğünden ve bu meyanda temerrüde düşmekten kurtulacaktır. Dolayısıyla, def’i hakkının kullanılması borçlu temerrüdünü engellemesine karşılık, borcun muacceliyeti üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir⁸¹.

Şayet inceleme konusu kararda yukarıda değinilen ifadeyle bononun yetkili hamil tarafından ödeme için ibraz edilmemesi durumu anlatılmak isteniyorsa bu hâlde yine muacceliyetten değil alacaklı temerrüdünden bahsetmek gerekirdi⁸².

E. Borcun İfa Edileceği Günün Birlikte Belirlenmesi Bakımından

İçtihadı birleştirme kararı’nın karşı oy yazılarından ilkinde göre, borçlunun hangi tarihte temerrüde düşmüş olduğu değerlendirilirken, TBK m. 117/f.2 hükmünde öngörülen “borcun ifa edileceği günün birlikte belirlenmiş olması” hâlinin, delil başlangıcı ile tanık ve diğer deliller çerçevesinde, göz önüne alınması gerekirdi. Bu görüşü benimseyen karşı oy sahiplerine göre, bononun zamanaşımına uğraması olgusu senet anlaşmasının hiç yapılmadığını yahut bu anlaşmanın sonradan geçersiz hâle geldiğini göstermez. Bu çerçevede temel borç ilişkisinden kaynaklanan para borcunun ifa gününün bono üzerine dercedilmek suretiyle birlikte kararlaştırıldığı tanıklarca doğrulanırsa borçluya ayrıca ihtar çekilmesi gerekmez ve borçlunun bonoda belirtilen ifa gününde temerrüde düştüğü kabul edilmelidir⁸³.

⁸¹ Barlas, *Temerrüt* (n 79) 26; Kılıç Öztürk, (n 77) 46. Doktrinde aksi yöndeki bir görüşe göre, def’i hakkının kullanılması borcun muacceliyetini önler. Eren, (n 19) 1124 kn. 3129.

⁸² Bu husus aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.

⁸³ Bir kısım karşı oy sahipleri karardaki karşı oy yazısında aynen şu ifadelerle yer vermiştir: “ (...) karşı oy sahipleri olarak, borçlunun hangi tarihte temerrüde düşmüş olduğunu değerlendirirken, sadece genel kuralın değil TBK’nın 117/2. maddesinde zikredilen “borcun ifa edileceği günün birlikte belirlenmiş olması halinin de delil başlangıcı belge ve buna bağlı olarak ikame edilecek tanık ve diğer takdiri delillerin topluca değerlendirilmesi suretiyle ispatlanabileceği kanısındayız. Esasen bu husus, HMK’nın 202. maddesinde açıkça belirtilmiş olup belgedeki belirli vade tarihinin; belgenin düzenlendiği tarih itibarıyla bir senet anlaşmasına dayalı olduğu ve bono vasfının sonradan yitirilmesinin sadece kambiyo senetlerine mahsus müracaat haklarının kullanılmasını engelleyen bir olgu

Doktrinde bir görüşe göre zamanaşımına uğrayan ve temel ilişkiye dayalı bir davada delil başlangıcı niteliğinde olan bono, yalnız temel ilişkinin varlığının ispatına ilişkin değil, temel ilişkiden doğan borcun bono üzerinde yazılı vadeye kadar ertelenmesi bakımından da delil başlangıcı olarak kabul edilmelidir. Bu çerçevede borcun ifa edileceği günün birlikte belirlenmiş olup olmadığının tanık dâhil diğer takdiri delillerle ispat edilmesi hâlinde borçlunun bono üzerinde belirtilen vadede ihtara gerek olmaksızın temerrüde düştüğü kabul edilmelidir⁸⁴. Benzer görüşteki diğer bir yazara göre, İçtihadı Birleştirme Kararı'nın gerekçesinde bono üzerindeki tarihin birlikte kararlaştırıldığı muacceliyet tarihi bakımından benimsendiğine göre bu tarihin temerrüt tarihi bakımından da kabul edilmesi beklenirdi. Dolayısıyla TBK m. 117/f.2 çerçevesinde ihtara gerek olmayan hâl gerçekleşeceğinden bu tarih temel ilişki bakımından temerrüt tarihi olarak esas alınmalıdır⁸⁵.

Doktrinde benzer yöndeki bir görüşe göre ise, delil başlangıcı, içerdiği tüm unsurlar bakımından sınırlı etkili olarak değer taşıdığından, bu unsurların bir kısmı bakımından sınırlı delil niteliğini kabul edip diğer bir kısmını tartışmaya açmak isabetli değildir. Diğer bir deyişle, takdiri bir delil, bütünlüğü içinde ele alınmalı ve parçalanmamalıdır. Bu sebeple içtihadı birleştirme kararı'nda benimsenen sonuca katılmak mümkün değildir⁸⁶.

İlk olarak şu hususu belirtmek gerekir ki, inceleme konusu İBK'da zamanaşımına uğramış bononun alacaklı tarafından usulüne uygun şekilde ödeme için ibraz⁸⁷ edilmiş olup olmadığı konusunda bir açıklık yoktur⁸⁸. Buna karşılık kararda tartışılan hukuki mesele olan zamanaşımına uğramış bonodaki

olup senet anlaşmasının hiç yapılmamış yahut sonradan geçersiz hale gelmiş sayılmasını gerektirmeyeceği, buna bağlı olarak temel borç ilişkisinden kaynaklanan para borcunun ifa gününün, ifa uğruna düzenlenen senet üzerine dercedilmek suretiyle borç ilişkisinin taraflarınca birlikte kararlaştırıldığının kabulünü muhtemel kıldığı düşünüldüğünde, tanıklarca da doğrulanması halinde, borçlunun ayrıca ihtar çekilmesini gerektirmeyecek biçimde temerrüde düştüğü tarih olarak kabulü gerekir.”

⁸⁴ Demirayak Ünal (n 17) 566-567.

⁸⁵ Ayşe Albayrak Doğan, ‘Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu’nun 2019/1-8 Sayılı 25.12.2019 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi’ *Yürürlüğünün 8. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu IV, 23 Ekim 2020*, (On İki Levha 2021) 210.

⁸⁶ Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 16) 261.

⁸⁷ Ödeme için ibrazın kanunun öngördüğü sonuçları doğurabilmesi için usulüne uygun olarak yapılması gerekir. Bu çerçevede, müteselsil ve birbirine bağlı ciro zincirinden anlaşılan yetkili hamil tarafından (kim), asıl borçlu düzenleyene (kime), bononun aslını (neyi), ödeme gününde veya onu takip eden iki iş gününde (ne zaman), ödeme yerinde (nerede), bononun ödenmesi ve teslimi talebiyle (nasıl) gösterilmesi hâlinde usulüne uygun bir ibrazdan söz edilebilir. Bu şartlar doktrinde 4N2K formülüyle ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 16) 199 vd.

⁸⁸ Nitekim, Prof. Dr. Arslan Kaya da inceleme konusu karara ilişkin değerlendirmesinde “Biz de diyoruz ki sadece tümlenci değil, özneyi de söyle. Özne eksik.” ifadesiyle bononun usulüne uygun şekilde ibraz edilmiş bir bono olup olmadığı noktasında tereddüt yaşadığını vurgulamıştır. Bkz. Albayrak Doğan, (n 85) 60 (tartışmalar bölümü).

vade tarihinin temel ilişki bakımından temerrüde esas alınıp alınamayacağına tespiti bononun usulüne göre ibraz edilip edilmediğine göre farklılık gösterecektir. Karar bu haliyle açık değildir ve uygulamada tereddütlere sebebiyet verecek niteliktedir. Bu sebeple, *kanaatimizce*, mümkün olan en kısa zamanda HMK m. 305 hükmü çerçevesinde içtihadı birleştirme kararı'nın tavzihi yoluna başvurularak kararda tartışılan hukuki meseledeki bononun usulüne uygun olarak ibraz edilmiş olup olmadığı hususunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir⁸⁹. Karardaki bu belirsizlik hükmün tavzihi (HMK m. 305 vd.) yoluyla giderilebileceğinden, *kanaatimizce*, inceleme konusu kararda etkisiz hükümden (hüküm sakatlığından) bahsetmek mümkün değildir⁹⁰.

Yukarıda belirtildiği gibi inceleme konusu kararda bononun usulüne uygun olarak ibraz edilmiş olup olmadığı her türlü tereddütten uzak şekilde tespit edilemediğinden, aşağıda farklı ihtimaller çerçevesinde değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bononun usulüne uygun şekilde ibraz edilmediği varsayımında, *kanaatimizce*, inceleme konusu İBK'da varılan nihai sonucun hukuka uygun olmadığına ilişkin görüşlere katılmak mümkün değildir. Zira, her ne kadar TBK m. 117 hükmünde açıkça ifade edilmese de borçlunun temerrüdünden söz edilebilmesi için alacaklının ifayı kabule hazır olması gerekir⁹¹. Şayet, alacaklı borçlunun borcunu ifa etmesi için üzerine düşen hazırlık fiillerini yapmazsa kendisi alacaklı temerrüdüne düşer⁹². Alacaklı temerrüdünün söz konusu olduğu bir durumda ise borçlunun temerrüde düşmesi söz konusu olmaz⁹³.

⁸⁹ Yargıtay içtihadı birleştirme kararı'na karşı tavzih yoluna başvurulabileceğine ilişkin doktrin görüşü için bkz. Kuru, (n 2) 4972. İctihadı birleştirme kararları bakımından ayrıca değerlendirme yapmamakla birlikte Yargıtay kararlarına karşı hükmün tavzihi yoluna başvurulmasının mümkün olduğuna ilişkin olarak benzer yönde görüş için bkz. Sümeyye Uyanık, *Hükümün Tavzihi ve Tashihi* (Yayınlanmamış YLT) Eskişehir, 2016, s. 33 vd. Nitekim, içtihadı birleştirme kararı hakkında hükmün tavzihine başvurulabileceği uygulamada da kabul edilmektedir. Bkz. 9699 sayılı Resmî Gazete ile münteşir 5/6/1957 tarihli ve 12/21 sayılı Tevhidi İctihat Kararının tashih ve tavzihine dair 21.3.1960 gün 19/6 sayılı İctihadı Birleştirme Kararı (RG. 30.05.1960/10515 (www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10515.pdf) (E.T. 31.03.2022).

⁹⁰ Nitekim doktrinde bizim de katıldığımız bir görüşe göre, hükmün belirsizliği tavzih yoluyla giderilebiliyorsa etkisiz hükümden söz edilemez. Karş. Muhammet Özekes, 'Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm' (2000) 26(4) Yargıtay Dergisi 661, 690.

⁹¹ Şahin Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi* (6. Baskı, Sayram Yayıncılık 2012) 41; Kılıçoğlu, (n 26) 849.

⁹² Arslan Kaya, 'Yargıtay Kararları Işığında Bono ve Poliçe Borçlusunun Tevdi Hakkı, Tevdi Etmeyen Borçlunun Temerrüdü ve Temerrüd Faizi Ödemesi Sorunu Üzerine Bir İnceleme' *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. 1*, (Vedat 2007) 712; Şahin Akıncı, 'Belirli Vadeli Bononun Süresinde İbraz Edilmemesi Halinde Temerrüt ve Temerrüdün Sonuçları' *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan* (Yetkin 2006) 51-52. Serozan gerçek ve güncel alacaklının kim olduğunda duraksama halini "sanal alacaklı temerrüdü" olarak kavramsallaştırmaktadır. Bkz. Serozan, Baysal ve Sanlı, (n 17) 210 kn.13.

⁹³ Tekinay, Akman, Burcuoğlu ve Altop, *Tekinay Borçlar* (n 19) 914; Oğuzman ve Öz, (n 19) 480.

Yukarıda açıklanan durum özellikle kambiyo taahhüdünden doğan borçlar bakımından önem taşır. Gerçekten de TBK m. 117 hükmü vade tarihinde borçlunun alacaklıyı bulup ödeme yapmak zorunda olduğu götürülecek borçlar bakımından uygulanır. Buna karşılık, aranacak borç⁹⁴ niteliğinde olan kambiyo taahhüdünden kaynaklanan borçlarda TBK m. 117 hükmü uygulanmaz⁹⁵. Bu sebeple, *kanaatimizce*, usulüne uygun ödeme için ibrazın yapılmadığı bir bonodan doğan borçlarda vade tarihinde borcun muaccel hâle gelmesi kendiliğinden borçlu temerrüdü sonucunu doğurmayacaktır. Nitekim Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de eski tarihli bir kararında yalnızca vade tarihinin gelmesiyle birlikte düzenleyen borçlu temerrüdüne düşmeyeceğini kabul etmiştir⁹⁶.

Gelinen bu noktada, *kanaatimizce*, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu inceleme konusu kararda hukuki argümantasyon anlamında oldukça tartışmalı gerekçeler ileri sürmüş olsa da bu ihtimalde, nihayetinde doğru ve hukuka uygun bir karar vermiştir. Bu karar tavzih yoluyla açıklığa kavuşturularak uygulamadaki tereddütlerin giderilmesi mümkün olduğundan inceleme konusu İBK etkisiz hüküm örneği değildir.

Bononun alacaklı tarafından vade tarihinde usulüne uygun biçimde ödeme için ibraz edildiği varsayımında ise, *kanaatimizce*, ödeme için ibrazın yapıldığı⁹⁷

⁹⁴ Kambiyo senetleri tedavül kabiliyetine sahip kıymetli evrak olduklarından çoğu kez ciro yoluyla el değiştirir. Bu sebeple vade tarihinde bononun kimin elinde olduğu borçlu tarafından çoğu kez bilin(e)mez. Bu hâlde, yetkili hamilin alacağını elde etmek için bonoyu düzenleyene ibraz etmesi gerekir. Bu nedenle, para borçlarında geçerli olan genel kuralın aksine, bonodan kaynaklanan borçlar aranacak borç niteliğindedir. Şu hâlde, kambiyo senetlerinden kaynaklanan borçlarda alacaklı borçlunun bulunduğu yere gitmek zorundadır (bkz. TTK m. 708; m. 755; karşı. TBK m. 89). Bkz. Sedat Kaya, *Bonoya Dayalı Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip* (Adalet 2020) 181.

⁹⁵ Akıncı, (n 91) 48-49; Öztan, (n 16) 680; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 16) 211; Kaya, Arslan, (n 91) 721-722; Bozer ve Göle, (n 16) 144; Hikmet Sami Türk ‘Kambiyo Senetlerinde Temerrüt Faizi’ *Ticaret ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XI, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 13-14 Mayıs 1994* (BTHAE 1994) 219.

⁹⁶ “Bono niteliği itibarıyla aranan borç olup keşideci tedavüle çıkardığı bonoyu kime ödeyeceğini bilebilecek durumda olmadığından bono alacaklısı tarafından ödeme yolunda ikaz edilmesi ve böylece ödeyeceği kimseyi öğrenmesi gerekir. Buna rağmen ödememesi halinde temerrüt faizi borcu doğar. TTK.nun 637/2. (6102 s. TTK m. 725) maddesi hükmüne göre faiz istemi keşidecinin temerrüde düşürülmüş olmasına bağlı bulunmaktadır. Her ne kadar keşideci TTK.nun 624 (6102 s. TTK m. 712). maddesine göre kendisine süresinde ibraz edilmeyen bononun bedelini Noter’e (6102 s. TTK gereği bankaya) tevdi edebilir ise de, bu kendisine tanınmış bir yasal imkan olup bir mecburiyet değildir. Binnetice bu imkânı kullanmayan keşidecinin kendiliğinden temerrüde düştüğü kabul edilemez.” Yar. 11. HD. 19.11.1991 tarih 1990/4233 E., 19916174 K. Benzer yönde bir karar için bkz. “Alacaklı para alacağıyla ilgili bonoyu ödeme için borçluya ibraz etmediği sürece, bononun vadesi gelse (yan borç muaccel olsa) bile borçlu temerrüde düşmüş sayılmaz.” Yar. 13. HD. 22.12.1986 tarih 1986/5621 E., 1986/6497 K. (KİBB, E.T.31.03.2022).

⁹⁷ Kanaatimizce, bu halde temerrüt tarihi bonodaki vade tarihi değil ödeme için ibrazın

bu tarihte borçlu temel ilişki bakımından temerrüde düşer.⁹⁸ Zira ibrazla birlikte borçlu (düzenleyen), borcun kime ödenmesi gerektiğini (kendisinden kimin para talep ettiğini) öğrendiğinden götürülecek-aranacak borç ayırımının temerrüde ilişkin ortaya çıkardığı farklılığı haklı kılan bir dayanak kalmamıştır. Diğer bir deyişle, ödeme için ibrazla birlikte bono alacaklısı teşhis edilmiş olduğundan artık bono borcu aranılacak borç olmaktan çıkar ve götürülecek borç halini alır⁹⁹. Usulüne uygun ibraza rağmen borç ödenmezse temel ilişki bakımından temerrüt gerçekleşecektir. Nitekim temel ilişkinin yanında kambiyo ilişkisinin kurulmasıyla birlikte temel ilişkiden doğan borcun muacceliyeti bonodaki vadeye kadar ertelenmektedir. Vade tarihinin gelmesiyle muaccel olmuş borcun borçlusu, kural olarak, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer (TBK m. 117).

Biz bononun ödeme için ibraz edildiği varsayımında ayrıca ihtar ve bu ihtarın senetle ispat kuralları çerçevesinde ispat edilmesine gerek olmadığı *kanaatindeyiz*. Zira alacaklının borçluya borcunu ifa etmesi gerektiğine ilişkin irade açıklaması olarak tanımlanan ihtar, alacaklının iradesinin hukukî sonuca yönelik olması gerekmez. Bu sebeple ihtar hukuki işlem benzeri fiildir ve senetle ispat zorunluluğuna tabi değildir¹⁰⁰. Bu çerçevede usulüne uygun yapılan ödeme için ibrazın ihtarla ortaya çıkabilecek hukuki sonuçları doğurmasının önünde herhangi bir engel olmaması gerekir. Nitekim, ödeme için ibraz, bononun düzenleyene ödenmesi talebiyle gösterilmesidir. Ödeme talebini içine alan bu fiil ise ihtar nitelikli bir şekli olarak değerlendirilmeli ve ihtarın ortaya çıkardığı hukuki sonuçlarla aynı hukuki sonuçları doğurmalıdır.

SONUÇ

Bono düzenlenip lehtara verilmesiyle birlikte, kural olarak, biri temel ilişkiden diğeri kambiyo ilişkisinden doğan iki (maddi) talep hakkı ortaya çıkar ve bu haklar birbiriyle yarışır. Yarışan bu haklara dayalı olarak dava açıldığında ise çözümü gereken bir takım hukuki meseleler ortaya çıkar. Bunlardan biri de zamanaşımına uğramış bonodaki vade tarihinin temel ilişki bakımından temerrüde esas alınıp alınamayacağına ilişkindir. İnceleme konusu

yapıldığı tarihtir. Nitekim mezkûr tarihlerin farklı günler olması mümkündür. Bu farklılık bakımından içtihadı birleştirme kararı'ndaki karşı oy sahiplerine ve doktrindeki baskın görüşteki yazarlara katılamamaktayız.

⁹⁸ Dr. Öğr. Üyesi İ. Cem Soykan da aynı görüştedir. Bkz. Albayrak Doğan, (n 85) 254-255 (tartışmalar bölümü). Aksi yönde görüş için bkz. Demiryak Ünal, (n 17) 563.

⁹⁹ Öztan, (n 16) 680; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 16) 212. Bkz. Çeke ilişkin benzer yönde bir karar için bkz. Yar. 11. HD. 13.09.2017 tarih ve 2488/4324 (Lexpera, E.T. 1.03.2022).

¹⁰⁰ Postacıoğlu ve Altay (n 8) 617 kn. 1178; Tanrıver, Usul (n 8) 870; Murat Yavaş, *Senetle İspat ve Senede Karşı Senetle İspat Kuralları ile Bu Kurulların İstisnaları*, (Turhan 2009) 191. Doktrinde aksi yöndeki bir görüşe göre, her ne kadar ihtar kanundan dolayı hukuk sonuç doğurmakta ise de ihtar edenin irade beyanı bu hukuki sonucu doğurmaya yöneliktir ve bu durumun senetle ispatı gerekir. Bkz. Kuru, (n 2) 2237.

kararda bu hukuki meselenin çözümüne ilişkin görüşler ortaya konulurken borçlar hukukunun temerrüde ilişkin kurum ve kavramları ile kıymetli evrak hukukunun temel ilkeleri çerçevesinde değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ancak bu çalışmada söz konusu hukuki mesele medeni usul hukukunun en merkezi kavramlarından olan dava sebebi ve dava konusu kavramlarına verilecek anlam çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Çalışmada temel ilişkiden kaynaklanan dava sebebi (ve maddi talep) ile kambiyo ilişkisinden kaynaklanan dava sebebi (ve maddi talep) olmak üzere birden fazla vakıalar kompleksi bulunmasına rağmen usuli talep çokluğunun söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede çözümü gereken hukuki meselenin aslında yarışan haklara dayalı (mütelahik) davada hâkimin hukuku re'sen uygulaması (HMK m. 33) ilkesinin hangi kapsamda ve nasıl uygulanması gerektiğine ilişkin olduğu tespitinde bulunulmuştur.

Her ne kadar inceleme konusu kararda ulaşılan sonuç itibariyle hukuka uygun bir karar verildiği söylenebilir ise de benimsenen görüşün hukuka uygun ve doğru olduğuna ilişkin ortaya konulan gerekçeler tartışmaya oldukça açık argümanlardır. Sözelimi, zamaşımı def'inin kaybettirici etkisi kavramı oluşturularak gerekçe oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmada bu ve benzeri argümanların yerinde olmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca kararda kullanılan hukuki terminolojinin de dikkatli seçilmediği ve oldukça özensiz kullanıldığı rahatlıkla görülebilir.

Son olarak, inceleme konusu kararda zamaşımına uğramış bononun alacaklı tarafından usulüne uygun şekilde ödeme için ibraz edilmiş olup olmadığı konusunda bir açıklık bulunmadığından HMK m. 305 hükmü çerçevesinde içtihadı birleştirme kararı'nın tavihi yoluna başvurularak kararda tartışılan hukuki meseledeki bononun usulüne uygun olarak ibraz edilmiş olup olmadığı hususunun açıklığa kavuşturulması gerektiği kanaatindeyiz. Bu yola başvuru mümkün olduğundan içtihadı birleştirme kararı etkisiz hüküm örneği olarak kabul edilmemelidir.

KAYNAKÇA

Ak A, *Davada ve İcra Takibinde Zamaşımı Def'i* (Filiz 2020).

Akıncı Ş, 'Belirli Vadeli Bononun Süresinde İbraz Edilmemesi Halinde Temerrüt ve Temerrüdün Sonuçları' *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan* (Yetkin 2006) 35 62.

Akıncı Ş, *Borçlar Hukuku Bilgisi* (6. Baskı Sayram 2012).

Alangoya Y, Yıldırım K ve Deren-Yıldırım N, *Medeni Usul Hukuku Esasları* (8. Baskı, Beta, 2011).

Albayrak Doğan A, 'Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu'nun 2019/1-8 Sayılı 25.12.2019 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi' *Yürürlüğünün 8. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu IV, 23 Ekim 2020*, (On İki Levha 2021) 201-211.

Arslan R, Yılmaz E, Taşpınar Ayvaz S ve Hanağası E, *Medeni Usul Hukuku* (7. Baskı, Yetkin 2021).

Atalı M, Ermenek İ ve Erdoğan E, *Medeni Usul Hukuku* (4. Baskı, Yetkin 2021).

Aşçıoğlu Ç, 'Yargıda Gerekçe Sorunu' (2003) (43) TBBD 109-116.

Bahadır Z, *Medeni Usul Hukukunda Kısmi Karar* (Yetkin 2018).

Barlas N, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (14. Baskı, Beta 2015).

Barlas N, *Para Borçlarının İfasında Borçlu Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar* (Kazancı 1992).

Belgesay MR, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi C.II* (Güven Basımevi 1939).

Belgesay MR, *Zamanaşımı ve Hakkı Düşüren Süreler, Genel Prensipler* (Cumhuriyet Matbaası 1946).

Berkin N, *Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi*, (Filiz Kitabevi 1981).

Bilge N ve Önen E, *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri* (3. Baskı, Sevinç Matbaası 1978).

Bolayır N, *Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi* (On İki Levha 2019).

Boran Güneysu N, *Medeni Usul Hukukunda Karar* (Adalet Yayınevi 2014).

Bozer A ve Göle C, *Kıymetli Evrak Hukuku* (10. Baskı, BTHAE 2021).

Bozgeyik H, *Poliçede Müracaat Hakkı* (Seçkin 2003).

Börü L, *Dava Konusunun Devri*, (Yetkin 2012).

Börü L, *Medeni Usul Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü* (Yetkin 2016).

Budak AC ve Karaaslan V, *Medeni Usul Hukuku* (5. Baskı, Filiz 2021).

Budak, AC, *Medeni Usul Hukukunda Kavram İçtihadı ve Menfaat İçtihadı* (Filiz 2021).

Bulut U, *Medeni Usul Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)* (Adalet 2017).

Bütün Yılmaz BY, ‘Mütelahik (Hakların Yarıştığı) Dava’ (Yayınlanmamış YLT, Ankara Üniversitesi 2017).

Demirayak Ünal EB, ‘Zamanaşımına Uğrayan Kambiyo Senedinin Temel Borç İlişkisine Dayalı Dava ve Takiplerdeki Rolü’ (2021) 16(199-200) Bahçeşehir ÜHFD

Domaniç H, *Hukukta Kazıyyei Muhkeme ve Nisbi Kuvveti* (Fakülteler Matbaası 1964).

Dölek A ve Özbay İ, ‘Hadis Metinlerinde ve Türk Hukuk Mevzuatında Borçların Ödenmemesinin Sonuçları’ 46(1) Yargıtay Dergisi 15 15-54.

Duran O, *Medeni Usul Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi*, (Seçkin 2020).

Engin Bİ, ‘İfa Uğruna Edim’ (1999) Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, 839-863.

Ercan Özler M, *Medeni Usul Hukukunda Dava Konusu* (On İki Levha 2019).

Erdem M, *Özel Hukukta Zamanaşımı* (On İki Levha 2010).

Eren F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (24. Baskı, Yetkin 2019).

Ermenek İ, *Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması* (Yetkin 2014).

Erzurumlu Işık N, ‘Mahkeme İçtihatları Yoluyla Medeni Usul Hukukunun İnşası’, (Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi 2020).

Görgün Ş, Börü L ve Kodakoğlu M, *Medeni Usul Hukuku* (10. Baskı, Yetkin 2021).

Gözler K, *Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Üzerine* (Ekin 2021).

Gözler K, *Hukuka Giriş* (8. Baskı, Ekin 2021).

Hirş E, *Pratik Hukukta Metot* (4. tıpkı basım, BTHAE 2012).

Işıқтаç Y ve Metin S, *Hukuk Metodolojisi* (5. Tıpkı bası, Filiz 2016).

İyilikli AC, ‘Hakların Yarışması Bağlamında Doğru Hükmün Yetersiz Gerekçeye Feda Edilmesi’ 2021 12 (48) TAAD 245-274.

Karaaslan V, *Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi* (2. Baskı Adalet 2019).

Karayalçın Y ve Yongalık A, *Hukukta Öğretim-Kaynaklar- Metod Problem Çözme* (7. Baskı, BTHAE 2008).

Karlı Ö, *Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanınması (Mücerret Borç İkrarı BK. m.17)* (Vedat 2008).

Karlı A, *Medeni Muhakeme Hukuku* (5. Baskı, Filiz 2020).

Kaya A, 'Yargıtay Kararları Işığında Bono ve Poliçe Borçlusunun Tevdi Hakkı, Tevdi Etmeyen Borçlunun Temerrüdü ve Temerrüd Faizi Ödemesi Sorunu Üzerine Bir İnceleme' *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. 1*, (Vedat 2007) 705-726.

Kaya S, *Bonoya Dayalı Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip* (Adalet 2020)

Kayış F, 'Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Alacaklarına Dayalı İhtiyati Haciz Talepleri' (2018) 13(144) *Terazi Hukuk Dergisi* 70-80.

Kendigelen A ve Kırca İ, *Kıymetli Evrak Hukuku* (5. Baskı, On İki Levha, 2021).

Kılıç Öztürk G, *Borçlar Hukukunda Borçlunun Temerrüdü* (Seçkin 2016).

Kılıçoğlu A, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (21. Baskı, Turhan, 2017).

Kılınç A, 'Mecelleye Göre Zamanaşımı: Uygulamada Görülen Aksaklıklar ve Çözüm Önerileri' *Uluslararası Mecelle Sempozyumu* (Bursa, 2021)

Konuralp H, *Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı* (Yetkin 2009).

Kuru B, *Hukuk Muhakemeleri Usulü* (6. Baskı, Demir-Demir Yayıncılık 2000).

Meriç N, 'Zamanaşımı Def'ine İlişkin Bazı Medeni Yargılama Hukuku Problemleri' *Prof. Dr. Haluk Konuralp Anısına Armağan C. 1* (Yetkin 2009) 679-704.

Meriç N, *Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi* (Yetkin 2011).

Muşul T, *Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri* (2. Baskı, Yetkin 2009).

Narbay Ş ve Al Kılıç Ş, 'Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesi'nin 23.01.2017 Tarih ve 2017/38 Esas, 2017/444 Karar Sayılı Kararı Çerçevesinde Şirketin Yetkili Temsilcisi Aracılığıyla Düzenlenen Bonolarda Asıl Borçlu Sifatının Belirlenmesi Üzerine Düşünceler' (2020) 78(1) *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 192-223.

Oğuzman K ve Öz T, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. 1*, (10. Baskı, Vedat 2012).

Özbay İ, 'Hakem Kararlarında Gerekçe' (2001) C. XXI (2), *BATİDER* 299-322.

Özbay İ, *Hakem Kararlarının Temyizi* (Yetkin 2004).

Özekes M, 'Dava Dilekçesinde Hukuki Sebep Bildirmek Zorunludur' *Haluk Konuralp Anısına Armağan, C. 1*, (Yetkin 2009) 745-782.

Özekes M, 'Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm' (2000) 26(4) *Yargıtay Dergisi* 661-699.

Özekes M, *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı* (Yetkin 2003).

Özkaya-Ferendeci HÖ, *Kesin Hükümün Objektif Sınırları* (On İki Levha 2009).

Öztaş F, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Baskı, Turhan 1997).

Öztek S, 'Türk Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf Kanun Yolu, Amacı ve Felsefesi' *Temyiz İncelemesinde Hukuki Denetimin Sınırları, Türk Hukuku İstinaf Reformu Sonrası Mukayeseli Hukuk Sempozyumu, Bildiriler Kitabı* (2018)

Paksoy MŞ, *Zamanaşımından Feragat (TBK m.160)* (On İki Levha 2012).

Paslı A, 'Yargıtay Kararları Bağlamında Ticari Dava' *Yürürlüğünün 8. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu IV, 23 Ekim 2020* (On İki Levha 2021) 17-103.

Pekcanitez H, 'Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Değerlendirilmesi' (2019 144 *TBB* 383 419).

Pekcanitez H, Atalay O ve Özekes M, *Medeni Usul Hukuku* (9. Baskı, On iki Levha 2021).

Pekcanitez vd., *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku* (On İki Levha 2017).

Poroy R ve Tekinalp Ü, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (22. Baskı, Vedat 2018).

Postacıoğlu İ ve Sümer Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri* (8. Baskı, Vedat 2020).

Postacıoğlu P, *Medeni Usul Hukuku Dersleri* (6. Baskı, Sulhi Garan Matbaası 1975).

Pulaşlı H, *Kıymetli Evrak Hukukunun Genel Esasları* (9. Baskı, Adalet 2021).

Schwab KH, 'İhtilâf Konusu (Müddeabih) Hakkındaki Doktrin Durumu' (çev. Yavuz Alangoya), *Yavuz Alangoya Makaleler* (Beta 2012) 5 20.

Seliçi Ö, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi* (Fakülteler Matbaası 1976).

Serozan R, Baysal B ve Sanlı K, *Serozan Borçlar Hukuku Genel Bölüm* (On İki Levha 2022).

- Sungurbey İ, *Borç İkrarı ve Borç Vaadi* (İsmail Akgün Matbaası 1957).
- Susuz K, *Kambiyo Senelerinde Zamanaşımı*, (Vedat 2008).
- Tanrıver S, *Medeni Usul Hukuku C. 1* (2. Baskı, Yetkin 2018).
- Tanrıver S, *Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı* (2. Baskı, Yetkin 2007).
- Taşpınar, S, *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri* (Yetkin 2001).
- Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, *Tekinay Borçlar Hukuku* (7. Baskı, Filiz 1993).
- Tolga Akkaya T, *Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası* (Yetkin 2017).
- Tuhr AR, *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı 1-2* (çev: Cevat Edege) (Olgaç Matbaası 1983).
- Tümerdem M, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları* (Seçkin 2018).
- Türk HS 'Kambiyo Senetlerinde Temerrüt Faizi' *Ticaret ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XI, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 13-14 Mayıs 1994* (BTHAE 1994)
- Ulukapı, Ö *Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı* (Mimoza 1991).
- Umur Z, *Roma Hukuku Lügatı* (Fakülteler Matbaası 1983).
- Uyanık S, *Hükümün Tavzihi ve Tashihi* (Yayınlanmamış YLT Osmangazi Üniversitesi) Eskişehir, 2016.
- Uzun E, 'Yargıtay Kararlarından Örneklerle Yargı Kararlarında Gerekçeleştirme Zafiyeti' (2007) 2007/2(7) MİHBİR 359-376.
- Ülgen H, Helvacı M, Kaya A ve Nomer Ertan F, *Kıymetli Evrak Hukuku* (13. Baskı, Vedat, 2021).
- Üstündağ S, *İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı* (Cezaevi Matbaası 1967).
- Yavaş M, *Senetle İspat ve Senede Karşı Senetle İspat Kuralları ile Bu Kurulların İstisnaları*, (Turhan 2009).
- Yılmaz E, *Hukuk Dilinin Gelişmesi ve Sadeleşmesi* (Yetkin 2022).
- Yılmaz E, *Medeni Yargılama Hukukunda Islah* (4. Baskı, Yetkin 2013).

